

PROFESINIO RENGIMO SISTEMA LIETUVOJE
(bendrasis pranešimas)

*Pagal Europos profesinio mokymo plėtotės centro (Cedefop) struktūrą parengė
Profesinio mokymo metodikos centras*

TURINYS

1. Bendra informacija – sąlygos žinių visuomenei.....	2
2. Švietimo plėtotos politika – tikslai, struktūra, mechanizmai, prioritetai.....	6
2.1. Tikslai ir prioritetai	6
3. Institucinė sistema – sąlygų mokymuisi sudarymas.....	7
3.1. Administracinė struktūra.....	7
3.2. Profesinio rengimo įstatyminė bazė	7
3.3. Socialinių partnerių vaidmuo	8
4. Pirminis profesinis rengimas.....	10
4.1. Bendra informacija apie pirminio profesinio rengimo sistemą ir švietimo sistemos diagrama	10
4.2. Pirminis profesinis mokymas pagrindinio ugdymo lygmeniu.....	11
4.3. Pirminis profesinis rengimas vidurinio ugdymo lygmeniu	12
4.4. Pameistrystės mokymo programos.....	14
4.5. Mokymo alternatyvos jaunimui.....	14
4.6. Pirminis profesinis mokymas povidurinio mokymo (neaukštojo mokslo) lygmeniu.....	15
4.7. Pirminis profesinis rengimas aukštojo mokslo pagrindinių studijų lygmeniu.....	16
5. Tęstinis profesinis mokymas	17
6. Profesijos mokytojų mokymas	17
7. Gebėjimų ir kompetencijų plėtra. Inovatyvi pedagogika	18
7.1. Gebėjimų poreikių įvertinimas	18
7.2. Sąsajų tarp skirtingų mokymosi kelių bei bendradarbiavimo stiprinimas.....	18
7.3. Mokymo programų atnaujinimas	18
8. Mokymosi pasiekimų įteisinimas – pripažinimas ir mobilumas	20
8.1. Formalaus mokymosi įteisinimas: bendra koncepcija ir būdai.....	20
8.2. Neformalaus mokymosi ir savišvietos įteisinimas ir pripažinimas.....	20
9. Profesinis orientavimas ir konsultavimas mokymosi, karjeros ir įsidarbinimo tikslais.....	22
9.1. Strategija ir įgyvendinimas	22
9.2. Tikslinės grupės ir paslaugų teikimo metodai	23
9.3. Orientavimo ir konsultavimo personalas	23
10. Finansavimas: investicijos į žmonių išteklius.....	24
10.1. Bendra informacija apie profesinio rengimo finansavimą	24
10.2. Pirminio profesinio rengimo finansavimas.....	24
10.3. Tęstinio profesinio mokymo ir suaugusiųjų švietimo finansavimas.....	26
10.4. Bedarbių ir kitų grupių, nepritapusių darbo rinkoje, mokymo finansavimas.....	27
10.5. Perspektyvos: nuo finansavimo prie investicijų į žmonių išteklius	28
11. Europos ir tarptautinės dimensijos: atviros mokymosi visą gyvenimą erdvės link	29
11.1. Nacionalinių strategijų ir ES prioritetų, programų suderinamumas.....	29
11.2. Švietimo europinizacijos ir internacionalizacijos įtaka.....	29
Informacijos šaltiniai	30
Priedas 1: Lietuvos Respublikos švietimo struktūra, 2003.....	32
Priedas 2: Profesinio rengimo sistemos teisinės bazės sandara	33
Priedas 3: Įstatymai, reglamentuojantys profesinį rengimą Lietuvoje	34

1. BENDRA INFORMACIJA – SĄLYGOS ŽINIŲ VISUOMENEI

1.1. Politinė, socio/kultūrinė, ekonominė situacija

Lietuva yra parlamentinė respublika. Aukščiausias įstatymų leidimo organas yra Seimas, kurį sudaro 141 narys išrinktas ketverių metų kadencijai. Aukščiausią šalies pareigūną – Prezidentą - renka gyventojai penkerių metų laikotarpiui. Vyriausybės vadovą – Ministrą Pirmininką – skiria arba atleidžia Prezidentas, Seimo pritarimu.

Lietuvos teritorija yra skirstoma į administracinius vienetus: apskritis (10) ir savivaldybes (60). Apskritis virštininko administracija yra vykdomasis šalies administracijos organas. Apskritis sudaroma iš savivaldybių teritorijų, pasižyminčių socialinių, ekonominių ir etnokultūrinių interesų bendrumu. Savivaldybė yra administracinis vienetas, kurį valdo jos gyventojų bendruomenės išrinktos savivaldos institucijos.

Per pirmuosius ketverius (1990-1993 m.) metus po nepriklausomybės atkūrimo, Lietuva patyrė stiprius, neigiamus BVP pokyčius. Ši tendencija pasikeitė 1994 metais. Vidutinis BVP augimas 1995-1998 metais buvo 5.1 proc. 1999 m. dėl Rusijos krizės BVP augimas nukrito iki 3.9 proc. Netrukus situacija vėl pasikeitė, ir 2002 m. BVP augimo tempas buvo 6.8 proc., 2003 m. – 10.5 proc., o 2004 m. – 7 proc.

Nuo 2000 m. nedarbo lygis pradėjo mažėti. Nedarbo lygis matuojamas, naudojant du šaltinius: gyventojų užimtumo tyrimus (*LFS*) ir Lietuvos darbo biržos duomenis (registruotas nedarbas). Gyventojų užimtumo tyrimų (*LFS*) duomenimis, nedarbo lygis 2000 m. buvo 16.4 proc., o 2004 m. jis nukrito iki 11.4 proc. Lietuvos darbo biržos duomenimis, registruoto nedarbo lygis nukrito nuo 11.5 proc. 2000 m. iki 11.5 proc. 2004 m. Tikimasi, kad sparčių ekonomikos augimo tempų dėka situacija darbo rinkoje dar labiau pagerės.

Nuo 1994m. Lietuvoje pastebimas neigiamas migracijos saldo. *Eurostat* duomenimis 2004 m. jis buvo -2.8 ir ženkliai skyrėsi nuo ES-25 vidurkio (4.0).¹ Tikėtina, kad ši tendencija išliks ateinančiais metais, nes pagal atliktus tyrimus 40-60 proc. Lietuvos gyventojų norėtų išvykti dirbti arba gyventi svetur².

1.2. Gyventojai ir demografinė statistika

Lietuvos plotas yra 65300 km². Vidutinis gyventojų tankumas - 53 asmenys kvadratiname kilometre.

Statistikos departamento duomenimis³, 2004 m. Lietuvoje gyveno 3445.9 tūkst. gyventojų, 5.4 proc. mažiau nei 1995 m. Per pastaruosius 8 metus 0-24 m. amžiaus grupės gyventojų skaičius sumažėjo 14.3 proc., kai, tuo tarpu, vyresnių nei 60 m. gyventojų padaugėjo 10,2 proc. Pagal oficialias prognozes, palaipsniui mažėjant gyventojų skaičiui, 2025m. jų bus 3184.5 tūkst.

Lentelė: Lietuvos gyventojai

Amžiaus grupės	1995		2000		2003		2004	
	tūkst.	proc.	tūkst.	proc.	tūkst.	proc.	tūkst.	proc.
Iš viso	3642.9	100	3512.1	100	3462.5	100	3445.9	100
0-24	1324.1	36.3	1207.1	34.4	1153.8	33.3	1134.8	32.9
25-59	1685.3	46.3	1636.7	46.6	1615.4	46.7	1612.8	46.8
60+	633.5	17.4	668.3	19	693.3	20.0	698.3	20.3

Šaltinis: Statistikos metraštis. Lietuvos statistikos departamentas, 2005

Lentelė: Gyventojų pasiskirstymo pagal amžiaus grupes prognozės, 2025

Amžiaus grupės	tūkst.	proc.
Iš viso	3184.5	100
0-24	873.8	27.4
25-59	1495.6	47.1
60+	815.1	25.5

Šaltinis: Lietuvos gyventojų skaičiaus prognozės 2005-2030. Lietuvos statistikos departamentas, 2004

¹ Eurostat news release. 136/2005 – 2005-10-25

² Migracijos departamento prie Lietuvos Respublikos Vidaus Reikalų ministerijos duomenys, <http://www.migracija.lt>

³ Statistikos departamentas, <http://www.std.lt>

1.3. Ekonominiai ir darbo rinkos rodikliai

Užimtumo pagal ūkio šakas tendencijos pereinamoju laikotarpiu labai smarkiai pakito. Paslaugų sferoje užimtų gyventojų dalis, palyginti su bendru užimtųjų skaičiumi, išaugo nuo 42 proc. 1992 metais iki 56 proc. 2004 metais. Nors užimtųjų žemės ūkyje dalis sumažėjo nuo 20 proc. 1992 m. iki 15.8 proc. 2004 metais, ji vis dar sudaro didelį procentą nuo bendro užimtumo ir gerokai viršija ES-25 vidurkį.⁴

Lentelė: Darbo jėgos pasiskirstymas pagal sektorius

Sektorius	proc.				
	1998	2000	2002	2003	2004
Žemės ūkis	19.2	18.7	17.8	17.9	15.8
Pramonė ir statyba	28.7	26.8	27.5	28.1	28.2
Paslaugos	52.1	54.5	54.7	54.0	56.0

Šaltinis: Statistikos metraštis. Lietuvos statistikos departamentas, 2005

Lentelė: Vidutinis metinis gyventojų (15-64m.) užimtumo lygis

	proc.			
	2000	2002	2003	2004
Iš viso	58.7	59.6	60.9	61.1
Vyrai	60.1	62.3	63.7	64.6
Moterys	57.5	57.1	58.4	57.8

Šaltinis: Statistikos metraštis. Lietuvos statistikos departamentas, 2005

Lentelė: Vidutinis metinis nedarbo lygis

	proc.			
	2000	2002	2003	2004
Iš viso	16.4	13.8	12.4	11.4
Vyrai	18.8	14.6	12.7	11.0
Moterys	13.9	12.9	12.2	11.8
Amžius 15-24	30.0	23.0	24.8	22.5

Šaltinis: Statistikos metraštis. Lietuvos statistikos departamentas, 2005

Lentelė: Išlaidos švietimui

	1995	2000	2002	2003	2004*
BVP (tūkst.Lt.)	23829000	45526000	51948000	56772000	62440000
Bendra nacionalinio biudžeto išlaidų švietimui suma (tūkst. Lt.)	1350390	2704121	3169132	3266181	3642002
Išlaidos profesiniam rengimui - ISCED 2,3 ir 4 (tūkst. Lt)	98950	174246	177543	172157	-
Išlaidos, palyginti su BVP, proc.					
Švietimui	5.7	5.9	6.1	5.8	5.8
Profesiniam rengimui - ISCED 2,3 ir 4	0.42	0.38	0.34	0.31	-
Išlaidos, palyginti su bendra nacionalinio biudžeto išlaidų suma, proc.					
Švietimui	21.8	28.6	27.1	26.2	25
Profesiniam mokymui - ISCED 2,3 ir 4	1.6	1.8	1.5	1.4	-

* - negalutiniai duomenys

- duomenų nėra

1.4. Gyventojų išsilavinimas

Remiantis tiek nacionaliniais, tiek Eurostat duomenimis, darbo jėgos išsilavinimo lygis Lietuvoje yra aukštas. Virš 87 proc. 25-64 m. gyventojų turi vidurinį arba aukštesnį nei vidurinį išsilavinimą. Tačiau išryškėjo neigiamos tendencijos, susijusios su gyventojais, baigusiais mokyklą po 1990 m. 2001 m. Gyventojų užimtumo tyrimų duomenys rodo, kad net 23 proc. 25-29 m. gyventojų turi pagrindinį arba žemesnį

⁴ Country Monograph Lithuania, 2002

išsilavinimą, tuo tarpu kai atitinkamą išsilavinimą turi tik 8 proc. 35-44 m. gyventojų. Tokią situaciją galima paaiškinti pereinamuoju laikotarpiu išaugusiomis socialinėmis problemomis ir mokymosi motyvacijos stoka⁵.

Lentelė: 25-64 m. gyventojų išsilavinimas pagal ISCED lygius, proc. (2004)

	ISCED 0-2		ISCED 3-4		ISCED 5-6	
	Iš viso, tūkst.	%	Iš viso, tūkst.	%	Iš viso, tūkst.	%
Europos Sąjunga (25 šalys)	:		:		:	
Čekijos Respublika	632	11	4 513	77	737	13
Slovakija	370	13	2 177	74	383	13
Lenkija	3 227	16	13 742	68	3 265	16
Austrija	885	20	2 830	63	813	18
Latvija	194	16	772	63	264	21
Lietuva	238	13	1 085	61	471	26
Slovėnija	225	20	681	61	218	19
Vengrija	1 338	24	3 255	59	937	17
Estija	78	11	408	58	221	31
Norvegija	301	12	1 345	55	809	33
Liuksemburgas	56	22	137	55	57	23
Švedija	812	17	2 580	54	1 342	28
Jungtinė Karalystė	4 585	15	16 508	53	8 789	28
Danija	512	17	1 467	50	975	33
Suomija	620	22	1 240	44	979	34
Prancūzija	10 590	34	12 765	41	7 529	24
Graikija	2 388	41	2 285	39	1 209	21
Italija	16 161	50	12 345	38	3 876	12
Islandija	45	31	56	38	43	29
Kipras	129	33	144	37	117	30
Belgija	1 974	35	1 894	34	1 695	30
Airija	774	36	731	34	590	28
Ispanija	13 064	54	4 664	19	6 406	27
Portugalija	4 298	74	744	13	742	13
Malta	159	75	27	13	25	12

¹ IV ketvirtis

(:) duomenų nėra

ISCED 0-2: Ikimokyklinis ugdymas, pradinis ugdymas, pagrindinis ugdymas

ISCED 3-4: vidurinis ugdymas ir aukštojo išsilavinimo nesuteikiantis mokymas, baigus vidurinį ugdymą

ISCED 5-6: Aukštasis mokslas

Šaltinis: Eurostat, Newcronos, Labour Force Survey

Eurostato duomenimis, 2000-2003 m. Lietuvoje anksti paliekančių mokyklų skaičius pastoviai mažėjo ir yra žemesnis nei ES vidurkis (9.5 proc., kai tuo tarpu ES vidurkis – 15.7 proc.) Švietimo ir mokslo ministerijos duomenys patvirtina, kad vis daugiau suaugusiųjų sugrįžta į švietimo sistemą ir siekia pagrindinio arba vidurinio išsilavinimo. Šią situaciją galėtų lemti tai, kad šie suaugusieji anksčiau iškrito iš švietimo sistemos ir neįgijo vidurinio išsilavinimo profesinėse mokyklose.

⁵ Country Monograph Lithuania, 2002

Lentelė: 18-24 m. amžiaus gyventojų dalis, turinčių pagrindinį arba žemesnį išsilavinimą ir toliau nesimokančių

	2000	2001	2002	2003	2004
Europos Sąjunga (25 šalys)	17.3 (i)	16.9 (i)	16.6 (i)	16.1 (b)	15.7 (i)
Austrija	10.2	10.2	9.5	9.2 (b)	9.2 (p)
Belgija	12.5	13.6	12.4	12.8	11.9 (b)
Kipras	15.1	14.8	14.0	15.1 (b)	18.4
Čekijos Respublika	:	:	5.5	6.0 (b)	6.1
Danija	11.6	8.8	8.4	10.0 (b)	8.1
Estija	14.2	14.1	12.6	11.8	13.7
Suomija	8.9 (b)	10.3	9.9	8.3 (b)	8.7
Prancūzija	13.3	13.5	13.4	13.7 (b)	14.2
Vokietija	14.9	12.5	12.6	12.8 (i)	12.1
Graikija	18.2	17.3	16.7	15.5 (b)	14.9 (p)
Vengrija	13.8	12.9	12.2	11.8 (b)	12.6
Islandija	28.6	30.0	27.3	22.3	26.3
Airija	:	:	14.7 (i)	12.3 (b)	12.9
Italija	25.3	26.4	24.3	23.5	22.3
Latvija	:	:	19.5	18.1	15.6
Lietuva	16.7	13.7	14.3 (b)	11.8	9.5 (b)
Liuksemburgas	16.8	18.1	17.0	17.0 (p)	:
Malta	54.2	54.4	53.2	48.2	45.0 (b)
Nyderlandai	15.5	15.3	15.0	14.5	14.5 (p)
Norvegija	13.3	9.2	14.0	6.6 (b)	4.5
Lenkija	:	7.9	7.6	6.3	5.7 (b)
Portugalija	42.6	44.0	45.1	40.4	39.4 (b)
Slovakija	:	:	5.6	4.9 (b)	7.1
Slovėnija	:	7.5	4.8 (u)	4.3 (u)	4.2 (u)
Švedija	7.7	10.5 (b)	10.4	9.0 (b)	8.6
Ispanija	28.8	28.8	29.5	30.8	31.1
Jungtinė Karalystė	18.3 (i)	17.6 (i)	17.7 (i)	16.7 (i)	16.7 (p)

: = duomenų nėra

b = break in series

p = išankstiniai duomenys

Šaltinis: Eurostat, Newcronos, Labour Force Survey

2. ŠVIETIMO PLĖTOTĖS POLITIKA – TIKSLAI, STRUKTŪRA, MECHANIZMAI, PRIORITETAI

2.1. Tikslai ir prioritetai

Bendrasis Lietuvos įstatymų ir koncepcijų tikslas yra susieti skirtingas švietimo grandis ir sukurti vieningą švietimo sistemą. Keturiolika Lietuvos nepriklausomybės metų leido išplėtoti šiuolaikinę švietimo įstatyminę bazę. Svarbiausi įstatymai yra šie:

- LR Švietimo įstatymas (1991; nauja redakcija - 2003);
- LR Profesinio mokymo įstatymas (1997);
- LR Neformalaus suaugusiųjų švietimo įstatymas (1998);
- LR Aukštojo mokslo įstatymas (2000).

Įstatymai reglamentuoja tiek pirminį, tiek darbo rinkos profesinį mokymą. Esanti teisinė bazė sukūrė sąlygas plėtoti dvi atskiras sistemas. Už pirminį profesinį rengimą valstybės lygmeniu atsakinga Švietimo ir mokslo ministerija, o už darbo rinkos profesinį mokymą (pirmiausiai, bedarbių mokymą) – Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Teisinė bazė nepakankamai skatina tęstinį dirbančiųjų profesinį mokymą.

Profesinio rengimo politikos bendrieji principai yra pateikti *Švietimo koncepcijoje* (1993) ir *Profesinio rengimo baltojoje knygoje* (1999). Pagrindinės Baltojoje knygoje aptariamos problemos - lankstumas, prieinamumas ir socialinė partnerystė. Be to, du teiginiai yra skirti mokymosi visą gyvenimą principams apibrėžti:

- *‘turimos kvalifikacijos formalus pripažinimas, nepriklausomai nuo to, kaip ji buvo įgyta’;*
- *‘profesinio rengimo nepertraukiamumo ir perimamumo principas’.*

2003 m. patvirtintos Valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 m. nuostatos nusako Lietuvos švietimo plėtotės tikslus bei priemones jiems įgyvendinti. Taip pat apibrėžia pagrindinius kiekybinius ir kokybinius siekinius, kuriais bus grindžiama ir į kuriuos atsižvelgiant bus vertinama Lietuvos švietimo raida 2003-2012 metais. Pagrindiniai švietimo plėtros uždaviniai 2003-2012 metams yra šie:

- sukurti veiksmingą ir darnią, atsakingu valdymu, tikslingu finansavimu ir racionalių išteklių naudojimu pagrįstą švietimo sistemą;
- išplėtoti tęstinę, mokymąsi visą gyvenimą laiduojančią ir prieinamą, socialiai teisingą švietimo sistemą;
- užtikrinti švietimo kokybę, atitinkančią atviroje pilietinėje visuomenėje ir rinkos ūkyje gyvenančio asmens, visuotinius dabarties pasaulio visuomenės poreikius.

Vis dėlto, kai kuriose srityse išlieka neigiamos tendencijos: didelis anksti paliekančių mokyklų mokinių skaičius, menkas dalyvavimas tęsiniame mokyme, regioniniai švietimo prieinamumo skirtumai, nedidelis profesinio mokymo patrauklumas, nepakankama mokymo kokybė ir sunkumai suartinant pirminio ir tęstinio profesinio mokymo sistemas.

Lietuvos bendrasis programavimo dokumentas (2004) skirtas spręsti aukščiau paminėtas problemas ir įgyvendinti Lietuvos strateginiuose dokumentuose nustatytus prioritetus. Žmonių išteklių plėtra yra vienas iš Bendrojo programavimo dokumento (BPD) prioritetų, kurį sudaro šios priemonės: įsidarbinimo gebėjimų ugdymas, darbo jėgos kompetencijos ir gebėjimo prisitaikyti prie pokyčių ugdymas, socialinės atskirties prevencija ir socialinė integracija, mokymosi visą gyvenimą sąlygų plėtojimas, žmogiškųjų išteklių kokybės gerinimas mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje. Be to, BPD priede įtraukta speciali priemonė švietimo ir profesinio rengimo infrastruktūros tobulinimui.

Pagrindinės sritys, kuriose 2003 m. inicijuotos reformos:

- strateginiai dokumentai: Profesinio orientavimo strategija (2003) ir jos įgyvendinimo planas (2004), Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija (2004) ir jos veiksmų planas (2004), Informacinių ir komunikacinių technologijų diegimo į Lietuvos švietimą 2005–2007 metų strategija ir programa (2004), Naujos redakcijos Profesinio mokymo įstatymo koncepcija (2004);
- profesinio mokymo valdymo decentralizavimas. 8 pasirinktose profesinėse mokyklose eksperimento tvarka pradėtas profesinių mokyklų pertvarkymas į viešąsias įstaigas. Tai sudarė teisingas sąlygas padidinti mokyklos steigėjų skaičių ir įvairovę;
- bandomosios Atviros informavimo, konsultavimo ir orientavimo sistemos (AIKOS) kompiuterinės programos sukūrimas. Pradėjo veikti Atvira informavimo, konsultavimo ir orientavimo sistema. Tai yra pirmas bandymas Lietuvoje ir Europoje sulygininti studijuojančių bei laisvų vietų mokymo įstaigose skaičių ir darbo rinkos poreikius vienoje duomenų bazėje;
- profesinių mokyklų finansavime įdiegtas „mokinio krepšelio“ principas (2004).

3. INSTITUCINĖ SISTEMA – SĄLYGŲ MOKYMUISI SUDARYMAS

3.1. Administracinė struktūra

Pirminio ir darbo rinkos profesinio mokymo struktūra ir valdymas yra apibrėžti Lietuvos Respublikos Profesinio mokymo įstatyme (1997). Jame teigiama, kad profesinio mokymo sistemos valdymas įgyvendinamas valstybės, apskrities ir vietos savivaldos mastu.

Švietimo ir mokslo ministerija (ŠMM) atsakinga už pirminio profesinio mokymo valdymą valstybės mastu, tuo tarpu kai Socialinės apsaugos ir darbo ministerija (SADM) atsakinga už darbo rinkos profesinio mokymo valdymą. Pagrindinės ministerijų funkcijos yra nacionalinių profesinio rengimo standartų rengimas, mokymo teikėjų priežiūra ir profesinio mokymo įstaigų pedagogų kvalifikacijos tobulinimo ir perkvalifikavimo organizavimas. Švietimo ir mokslo ministerijoje profesinį rengimą kuruoja Specialistų rengimo departamentas. Departamentas susideda iš Aukštesniųjų studijų, Profesinio rengimo, Registrų skyrių ir Suaugusiųjų švietimo sektoriaus. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijoje atsakomybė už darbo rinkos profesinio mokymo organizavimą ir įgyvendinimą tenka Žmogiškųjų išteklių plėtros skyriui.

Pirminio profesinio mokymo didaktinį aprūpinimą vykdo Švietimo ir mokslo ministerijos *Profesinio mokymo metodikos centras* (PMMC). Centro pagrindinės paslaugos yra informacijos apie profesinį rengimą ir žmonių išteklių plėtrą analizė, mokymosi priemonių kūrimas ir rengimas leidybai, profesinio rengimo standartų rengimas bei studijų/mokymo kokybės vertinimas.

Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnyba (LDRMT) įgyvendina darbo rinkos mokymo politiką ir organizuoja profesinio mokymo informavimo bei konsultavimo paslaugų teikimą. LDRMT atsakinga už darbo rinkos mokymo turinį ir prižiūri mokymo įstaigų, vykdančių darbo rinkos profesinio mokymo programas, licencijuojamą veiklą. LDRMT yra pavaldžios 6 regioninės darbo rinkos mokymo ir konsultavimo tarnybos, o jos reguliavimo sferoje yra 15 teritorinių darbo rinkos mokymo centrų.

Lietuvos darbo birža įgyvendina aktyvias darbo rinkos politikos priemones. Ji atsakinga už darbo rinkos profesinio mokymo, finansuojamo iš Užimtumo fondo lėšų, organizavimą. Lietuvos darbo birža vertina darbo rinkos profesinio mokymo poreikį ir paveda mokymo kursų bedarbiams organizavimą mokymo įstaigoms pagal viešojo konkurso rezultatus.

Pagal LR Profesinio mokymo įstatymą *kitos ministerijos, departamentai, apskričių viršininkai ir savivaldybės* taip pat gali atlikti su profesinio rengimo (paprastai suaugusiųjų) valdymu susijusias funkcijas jų veiklos srityse.

Atsakomybės pagal LR Profesinio mokymo įstatymą

<i>Lygis</i>	<i>Atsakomybė</i>	<i>Pirminis profesinis rengimas</i>	<i>Tęstinis profesinis mokymas</i>
Valstybės	Politikos formavimas ir įgyvendinimas	LR Švietimo ir mokslo ministerija	LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija
Regiono	PPR institucijų priežiūra pagal ŠMM nustatytą tvarką; pasiūlymai dėl studentų priėmimo į regiono profesinio rengimo įstaigas	Apskritis viršininko administracija	
Vietos	Dalyvavimas PPR institucijų valdyje	Savivaldybės	

3.2. Profesinio rengimo įstatyminė bazė

Lietuvos profesinio rengimo sistemą reguliuojantys teisės dokumentai rengiami vadovaujantis reikalavimais, apibrėžtais UNESCO Tarptautinėje standartizuotoje švietimo klasifikacijoje (*International Standard Classification of Education*) bei profesinio rengimo klausimus reguliuojančiomis Europos Sąjungos direktyvomis (žr. 2 priedą).

Įstatymus, kurie vienaip ar kitaip reguliuoja profesinio rengimo sistemą, galima suskirstyti į tiesiogiai ir netiesiogiai reglamentuojančius profesinį rengimą. Pažymėtina, kad įstatymai reglamentuoja bendrusios profesinio rengimo principus, kurie detalizuojami poįstatyminiais aktais ir švietimo ir mokslo ministro bei socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymais ir reglamentais. Tokiu būdu sudaroma galimybė greičiau ir lanksčiau spręsti problemas, trukdančias siekti švietimo sistemai suformuluotų prioritetų (žr. 3 priedą).

Svarbiausi tiesiogiai pirminį profesinį rengimą reglamentuojantys įstatymai

LR Švietimo įstatymas (nauja įstatymo redakcija priimta 2003 m.) yra bendrasis ("skėtinis") įstatymas, nustatantis švietimo tikslus, švietimo sistemos principus, švietimo sistemos sandaros pagrindus bei valstybės įsipareigojimus švietimo srityje. Jame apibrėžta, kad Lietuvos švietimo sistema apima formalųjį švietimą (pradinį, pagrindinį, vidurinį ugdymą, profesinį mokymą, aukštesniąsias ir aukštojo mokslo studijas), neformalųjį švietimą (ikimokyklinį, priešmokyklinį ugdymą ir kitą neformalųjį vaikų bei suaugusiųjų švietimą), savišvietą, pagalbą mokiniui ir mokytojui (informacinę, psichologinę ir pan.).

LR Profesinio mokymo įstatymas, 1997, nustato profesinio mokymo sistemos sandarą bei valdymą, grindžiamą valstybės institucijų ir socialinių partnerių bendradarbiavimu. Jis reglamentuoja profesinio mokymo organizavimą, reguliuoja profesinį mokymą, kuris įgyvendinamas Studijų ir mokymo programų registre apibrėžtomis sąlygomis. Šis įstatymas nustato pirminio ir darbo rinkos profesinio mokymo valdymo nuostatas. Dėl pastarųjų metų nacionalinių ir ES poryčių atsirado būtinybė peržiūrėti profesinio rengimo teisinę bazę. Buvo parengta ir 2004 m. patvirtinta Naujos redakcijos Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatymo koncepcija. Tikimasi, kad Profesinio mokymo įstatymo nauja redakcija bus parengta 2006 m.

LR Aukštojo mokslo įstatymas, 2000, nustato studijų, kurias baigusiam asmeniui pripažįstamas aukštasis išsilavinimas, sistemą, profesinių kvalifikacijų, kvalifikacinių ir mokslo laipsnių įgijimo aukštesiose mokyklose principus, aukštųjų mokyklų autonomijos mastą ir jų veiklos valstybinio reguliavimo ribas, aukštųjų mokyklų dėstytojų ir mokslo darbuotojų bei studentų teises ir pareigas, aukštųjų mokyklų steigimo, reorganizavimo ir likvidavimo teisinius pagrindus, pagrindinius reikalavimus aukštesioms mokykloms ir studijų programoms, studijų programų vertinimo ir registravimo bei aukštųjų mokyklų finansavimo principus. Šis įstatymas svarbus tuo, jog Lietuvoje buvo įteisintos neuniversitetinės aukštosios studijos ir sudarytas teisinis pagrindas kolegijų (aukštoji mokykla, kurioje vyrauja neuniversitetinės aukštosios studijos) steigimui, kas turėjo didelės įtakos profesinio rengimo sistemos plėtrai. Įstatymas taip pat nustato (pagal 2001 m. gruodžio 21 d. priimtas įstatymo pataisas), kad dalis valstybinių aukštųjų mokyklų studentų privalo mokėti mokymą studentų studijų įmoką, lygią Vyriausybės nustatyto minimalaus gyvenimo lygio 4 dydžiams.

LR Bedarbių rėmimo įstatymas, 1990, reglamentuoja bedarbių arba įspėtų apie atleidimą iš darbo profesinį mokymą ir apibrėžia Lietuvos darbo biržos struktūrą bei funkcijas. Įstatymas nustato, kad bedarbiams arba darbuotojams, įspėtiems apie atleidimą iš darbo, valstybė garantuoja nemokamas profesinio orientavimo ir konsultavimo paslaugas, nemokamas darbo biržos paslaugas įsidarbinant, nemokamą profesinį mokymą nedarbo atveju.

LR Neformalaus suaugusiųjų švietimo įstatymas, 1998, reglamentuoja neformaliojo suaugusiųjų švietimo sistemą, nustato jo sandaros, veiklos ir valdymo pagrindus ir suteikia teises garantijas neformaliojo suaugusiųjų švietimo dalyviams. Jis įpareigoja neformaliojo suaugusiųjų švietimo teikėjus ir socialinius partnerius padėti įgyvendinti įgimtą žmogaus teisę visą gyvenimą ugdyti savo asmenybę.

3.3. Socialinių partnerių vaidmuo

Nacionaliniu lygiu Profesinio mokymo taryba pataria sprendžiant strateginius profesinio rengimo klausimus. Ji lygiomis dalimis sudaroma iš valstybinių valdymo institucijų, darbdavių bei darbuotojų interesams atstovaujančių organizacijų narių.

Ūkio šakų ekspertų grupės yra pagrindinės Švietimo ir mokslo ministerijos patarėjos įteisinant profesinio rengimo standartus bei formuojant profesinio rengimo turinį. Jos lygiomis dalimis atstovauja su profesiniu mokymu susijusius socialinius partnerius: darbdavius, profesines sąjungas ir mokymo įstaigas. Prie Profesinio mokymo metodikos centro įsteigta 14 Ūkio šakų ekspertų grupių.

Siekiant užtikrinti vieningą absolventų profesinio pasirengimo praktinei veiklai vertinimą, kvalifikacijos vertinimo funkcija yra deleguota socialiniams partneriams.

Regiono lygmeniu *Apskritis profesinio mokymo tarybos* veikia kaip patariamasis institucijos, vykdančios ekspertizės, konsultavimo ir koordinavimo funkcijas, sprendžiant apskrities profesinio mokymo klausimus. Apskritis profesinio mokymo tarybos įsteigtos visose Lietuvos apskrityse.

Darbdaviai dalyvauja mokymo įstaigų valdyme, būdami mokyklų tarybų nariais. Jie taip pat nustato mokymo poreikius ir kuria aktualias mokymo programas.

Socialinių partnerių vaidmuo

	<i>Socialinių partnerių atsakomybės</i>	<i>Vaidmuo (patariamasis/sprendimų priėmimo, tiesioginis/netiesioginis)</i>
Nacionalinis lygmuo	Atlieka koordinuotą strateginį – patariamąjį vaidmenį ŠMM ir SADM su profesiniu mokymu susijusiais klausimais	Patariamasis
	Organizuoja ir dalyvauja kvalifikacijos egzaminuose, vertina įgytą kvalifikaciją	Sprendimų priėmimo
Regioninis lygmuo	Teikia koordinuotas konsultacijas ir ekspertizę; inicijuoja naujas mokymo programas; padeda organizuojant studentų praktiką, atnaujinant praktinio mokymo bazę	Patariamasis
Sektorinis lygmuo	Atlieka patariamąjį vaidmenį formuojant profesinio mokymo turinį; apibūnina profesinio rengimo standartus	Patariamasis
Įmonės lygmuo	Dalyvauja mokymo įstaigų valdyme, nustatant mokymo poreikius ir kuriant aktualias mokymo programas	Patariamasis

4.1. Bendra informacija apie pirminio profesinio rengimo sistemą ir švietimo sistemos diagrama

Švietimo sistema Lietuvoje

Švietimo sistemos diagrama pateikiama priede.

Bendrasis vidurinis ugdymas apima 3 lygmenis: pradinį, pagrindinį ir vidurinį ugdymą. *Profesinio mokymo sistemoje* yra keturios pakopos, kurios, atsižvelgiant į skirtingo amžiaus ir išsilavinimo jaunų žmonių poreikius, skiriasi trukme ir turiniu. 1-oji pakopa priklauso pagrindinio ugdymo lygmeniui, 2-oji ir 3-čioji pakopos priklauso vidurinio ugdymo lygmeniui, 4-toji pakopa priklauso pavidurinio (neaukštojo mokslo) lygmeniui. Baigus pagrindinio ugdymo programas išduodamas pagrindinio išsilavinimo pažymėjimas, kurį turint galima siekti vidurinio išsilavinimo tiek bendrojo lavinimo, tiek profesinėse mokyklose.

Vidurinis ugdymas teikiamas mokiniui, įgijusiam pagrindinį išsilavinimą. Programos trukmė yra 2 metai (11-12 klasės). Mokiniai gali rinktis vieną iš keturių profilių: humanitarinį, realinį, technologinį ir meninį. Vidurinis ugdymas taip pat teikiamas 3-joje profesinio mokymo pakopoje (ISCED 3). Baigusiems vidurinio ugdymo programą išduodamas *brandos atestatas*, kurį turint galima siekti aukštojo išsilavinimo.

Taip pat veikia suaugusiųjų mokymo centrai (vyresniems nei 18 metų asmenims), teikiantys tiek pagrindinį, tiek vidurinį ugdymą dieninėse ir vakarinėse klasėse.

Profesinis rengimas vidurinio ugdymo lygmeniu skirtas asmenims, įgijusiems pagrindinį išsilavinimą. 2-osios pakopos profesinis mokymas trunka 2 metus (tipiškas studentų amžius: nuo 15/16 metų iki 17/18 metų). Baigusiems išduodamas kvalifikuoto darbuotojo diplomą (ISCED 3). 3-čiosios pakopos profesinis rengimas trunka tris metus (tipiškas studentų amžius: nuo 15/16 metų iki 19/20 metų). Baigusiems išduodamas brandos atestatas ir kvalifikuoto darbuotojo diplomą (ISCED 3).

Pavidurinis profesinis mokymas teikiamas įgijusiems vidurinį išsilavinimą. 4-toji pakopa trunka nuo 1 iki 2 metų (tipiškas studentų amžius: nuo 18/19 metų iki 20/21 metų). Ją baigusiems išduodamas kvalifikuoto darbuotojo diplomą (ISCED 4). Taip pat yra programų, kurių trukmė yra nuo 3 iki 4 metų ir kurias baigusiems išduodamas *aukštesniojo mokslo diplomas* (ISCED 5). Priėmimas į aukštesniųjų mokyklų programas jau sustabdytas⁶.

Aukštojo mokslo studijų programas (ISCED 5, 6) Lietuvoje vykdo aukštosios mokyklos – universitetai ir kolegijos. Aukštasis mokslas prieinamas tik tiems, kurie baigė vidurinio ugdymo programą ir turi brandos atestatą.

Neuniversitetinės studijos - į praktinę veiklą orientuotos pagrindinės į profesinės studijos aukštojoje mokykloje. Neuniversitetinės studijos įvestos 2000 m., kai pradėta aukštesniųjų mokyklų sektoriaus reforma. Mokslas trunka nuo 3 iki 4 metų, ir baigusiesiems išduodamas aukštojo mokslo diplomą, pažymintis suteiktą profesinę kvalifikaciją.

Universitetinės studijos yra nuosekliosios studijos, sudarančios sąlygas asmeniui įgyti aukštąjį išsilavinimą ir kvalifikaciją bei kvalifikacinį laipsnį (bakalauro laipsnį po 4 studijų metų, kuris leidžia studijuoti magistrantūroje bei doktorantūroje, ISCED 6).

Skirtumai tarp pirminio profesinio mokymo ir bendrojo ugdymo

Pagrindinis skirtumas yra tai, kad PPR programos yra orientuotos į gebėjimų ir kompetencijų lavinimą, o bendrojo ugdymo programose prioritetas teikiamas žinių įgijimui. Kitas svarbus skirtumas yra susijęs su praktiniu mokymu: profesinio mokymo programose praktiniam mokymui skiriama 60-70 proc. specialybės dalykams skirtų valandų.

Pirminio profesinio rengimo teikėjai

Pagal LR Profesinio rengimo įstatymą (1997 m.) švietimo teikėjai privalo turėti Švietimo ir mokslo ministerijos licenciją mokyti pagal profesinio mokymo programas. Lietuvoje pagrindiniai pirminio profesinio rengimo teikėjai yra profesinės mokyklos, aukštesniosios mokyklos ir kolegijos.

⁶ Lietuvos švietimas. LR Švietimo ir mokslo ministerija, 2004

Profesinės mokyklos teikia profesinę kvalifikaciją ir bendrojo lavinimo žinias. Kai kuriuose regionuose, apjungiant kelias regiono profesines mokyklas, įsteigti regioniniai profesinio rengimo centrai (2003-2004 m.m. pradžioje veikė 7 regioniniai profesinio rengimo centrai). Dauguma profesinių mokyklų yra valstybinės biudžetinės įstaigos. Tai varžo mokyklų interesą ir galimybes ieškoti papildomų finansavimo šaltinių bei plėtoti naujas paslaugas. Todėl nuo 2003 m. eksperimento tvarka kelios profesinės mokyklos reorganizuotos į viešąsias įstaigas. Pakeitus mokyklų juridinį statusą, jų valdyme gali dalyvauti ir kiti steigėjai (įmonės, apskričių viršininkų administracijos, savivaldybės ir kt.). Pirmieji rezultatai yra teigiami: valdymo struktūra pasidarė lankstesnė, sustiprėjo ryšiai tarp mokyklos ir darbdavių, profesinio mokymo įstaigų įvaizdis ir pripažinimas regioniniu lygmeniu pagerėjo. Iki 2004 m. 8 profesinės mokyklos pertvarkytos į viešąsias įstaigas.

Nuo 2000 m. profesinėse mokyklose 3-čiosios profesinio mokymo pakopos pagrindu veikia technologinės gimnazijos (21). Jos teikia vidurinio ugdymo programas ir ikiprofesinį mokymą. Abiturientams yra išduodamas brandos atestatas. Jie gali tęsti mokymąsi arba profesinėse mokyklose pagal profesinio mokymo programas, arba aukštesiose mokyklose. Technologinės gimnazijos, visų pirma, profesinį mokymą daro atviresniu bendrajam ugdymui ir atvirkščiai, bei, antra, skatina jaunimą mokytis pagal pirminio profesinio mokymo programas.

Kolegijos – į praktinę veiklą orientuotos aukštojo mokslo įstaigos, teikiančios aukštąjį neuniversitetinį išsilavinimą.

Lentelė: Pirminio profesinio rengimo įstaigos (mokslo metų pradžioje)

Įstaigos	1995-1996	2000-2001	2002-2003	2003-2004	2004-2005
Įstaigų skaičius					
Profesinės mokyklos	106	84	82	83	73
Aukštesniosios mokyklos	67	57	27	15	11
Kolegijos	-	7	24	27	27
Studentų skaičius, tūkst.					
Profesinės mokyklos	49	47	45	44	46
Aukštesniosios mokyklos	24	37	22	12	5
Kolegijos	-	3	26	41	52
Iš viso	73	87	93	97	103

Šaltinis: Švietimas. Statistikos departamentas, 2005

4.2. Pirminis profesinis mokymas pagrindinio ugdymo lygmeniu

Pagrindinio ugdymo lygmeniui priklauso 1-osios pakopos profesinio mokymo programos.

Programos [ISCED⁷ 2] yra skirtos ne jaunesniams kaip 14 metų amžiaus mokiniams, neįgijusiems pagrindinio išsilavinimo. Mokinių amžius yra 16-18 metų. Programų trukmė yra 2 metai, kai siekiama įgyti profesinę kvalifikaciją. Pageidaujantiems įgyti pagrindinį išsilavinimą ir gauti pagrindinio išsilavinimo pažymėjimą mokytis tenka 3 metus. Mokymo programos teikiamos profesinėse mokyklose. Maždaug 4000 mokinių (iš 50 000) kiekvienais metais stoja mokytis pagal šios pakopos profesinio mokymo programas.

Lentelė: Moksleivių I pakopos profesinio mokymo programose skaičius

	1995-1996	2000-2001	2002-2003	2003-2004	2004-2005
I pakopa, iš viso	5237	7704	7403	6982	6345
Priimtų į I pakopą	3187	4666	4214	3961	3726

Šaltinis: Švietimas. Statistikos departamentas, 2005

Mokymo programos

Programas rengia mokymo įstaigos pagal atitinkamus profesinio rengimo standartus, pagrindinio profesinio mokymo programų bendruosius reikalavimus bei pagrindinio profesinio mokymo įstaigų mokymo planus, kuriuos kasmet patvirtina švietimo ir mokslo ministras. Didžioji dalis mokymuisi skirtu laiku praleidžiama mokykloje. Tačiau nustatyta, kad baigiamajame kurse 15 savaičių turi būti skiriama praktiniam profesijos mokymui, įgyvendinamam įmonėje arba mokykloje, jeigu joje yra bazė, atitinkanti realias darbo sąlygas.

⁷ Tarptautinė standartizuota švietimo klasifikacija (ISCED 1997)

Nuo 2002-2003 mokslo metų visos profesinių mokyklų mokymo programos turi būti grindžiamos kompetencijomis bei mokymosi tikslais.

Skiriami 2 programų tipai: (1) programos, skirtos įgyti tik profesinei kvalifikacijai (trukmė 2 metai); (2) programos, skirtos įgyti kvalifikacijai ir pagrindiniam išsilavinimui (3 metai). Dalykai yra skirstomi į profesinio mokymo dalykus, bendrakultūrinius dalykus ir bendrojo lavinimo dalykus (tik antram programų tipui). Mokymo programoms būdingi bruožai:

- Profesinio mokymo dalykai (bendrieji ir specialybės dalykai) sudarė 88 proc., bendrakultūriniai dalykai (estetika, pilietinės visuomenės pagrindai, kalbos kultūra ir pan.) sudarė 12 proc. bendros mokymo programos trukmės. Prie bendrųjų profesinio mokymo dalykų priskiriami visoms programoms privalomi civilinės saugos bei ekonomikos ir verslo pagrindų moduliai.
- Specialybės dalykai skirstomi į tris grupes: bazinius specialybės dalykus (modulius), specializacijos dalykus (modulius) ir gamybinę praktiką (praktinį profesijos mokymą).
- Specializacijos dalykams (moduliams) skiriama 10-15 proc. specialybės dalykams skirtų valandų.
- Gamybinė praktika gali būti ištisinė arba suskaidyta į atskiras dalis. Praktiniam mokymui iš viso skiriama 60-70 proc. specialybės dalykams skirtų valandų.
- Baigiamajame kurse 15 savaičių skiriama praktiniam profesijos mokymui, įgyvendinamam įmonėje arba mokykloje, jeigu joje yra bazė, atitinkanti realias darbo sąlygas.

Suteikiama kvalifikacija. Tolimesnio mokymosi galimybės.

Baigusiems 1-osios pakopos profesinio mokymo programas išduodamas *kvalifikacijos pažymėjimas (ISCED 2C)*. Baigusiems pagrindinio ugdymo programą išduodamas *pagrindinio išsilavinimo pažymėjimas*. Turintys pagrindinio išsilavinimo pažymėjimą gali tęsti mokymąsi vidurinėse bendrojo lavinimo arba profesinėse mokyklose.

4.3. Pirminis profesinis rengimas vidurinio ugdymo lygmeniu

Vidurinio ugdymo lygmeniui priklauso 2-osios ir 3-čiosios pakopos profesinio mokymo programos. 2-osios pakopos profesinio mokymo programos yra skirtos mokiniams baigusiems pagrindinę mokyklą (baigusiems 10 klasių ir turintiems pagrindinio išsilavinimo pažymėjimą) ir norintiems įgyti profesinę kvalifikaciją. Mokinių amžius yra nuo 15/16 iki 17/18 metų, o mokymo programų trukmė - 2 metai.

3-čiosios pakopos profesinio mokymo programos yra skirtos mokiniams baigusiems pagrindinę mokyklą (baigusiems 10 klasių ir turintiems pagrindinio išsilavinimo pažymėjimą) bei norintiems įgyti profesinę kvalifikaciją ir bendrąjį vidurinį išsilavinimą. Mokinių amžius yra nuo 15/16 iki 19/20 metų, o mokymo programų trukmė - 3 metai.

Didžioji dalis mokymui skirto laiko praleidžiama mokyklose. Tačiau nustatyta, kad baigiamajame kurse 15 savaičių turi būti skiriama praktiniam profesijos mokymui, įgyvendinamam įmonėje arba mokykloje, jeigu joje yra bazė, atitinkanti realias darbo sąlygas.

Statistikos departamento duomenimis, mokinių, stojančių mokyti pagal šių pakopų programas, skaičius didėja. Statistiniai duomenys atspindi, kad daugiau studentų renkasi 3-čiosios pakopos programas ir nori įgyti kartu profesinę kvalifikaciją ir vidurinį išsilavinimą, kas leistų siekti aukštojo išsilavinimo.

Lentelė: Mokinių II ir III pakopos profesinio mokymo programose skaičius

	1995-1996	2000-2001	2002-2003	2003-2004	2004-2005
Iš viso mokinių	39464	32581	29341	28427	29835
II pakopa	22307	4333	1379	843	735
III pakopa	17157	28248	27962	27584	29100
Priimta mokinių, iš viso	13593	6185	10510	10895	11334
Į II pakopą	7089	686	440	395	337
Į III pakopą	6504	5499	10070	10500	10997

1990-1991 m.m. duomenų nėra

Šaltinis: Švietimas. Statistikos departamentas, 2005

Mokymo programos. Programas rengia mokymo įstaigos pagal atitinkamus profesinio rengimo standartus, pagrindinio profesinio mokymo programų bendruosius reikalavimus bei pagrindinio profesinio mokymo įstaigų mokymo planus, kuriuos kasmet patvirtina švietimo ir mokslo ministras. Nuo 2002-2003 mokslo metų visų profesinių mokyklų mokymo programų turinys formuluojamas kompetencijų bei mokymosi tikslų pagrindu.

2-osios ir 3-čiosios pakopos profesinio mokymo programos skiriasi tuo, kad į 3-čiosios pakopos programas be profesinio mokymo ir bendrakultūrinių dalykų, įtraukiami bendrojo lavinimo dalykai. Abiejose pakopose akcentuojami platūs profesiniai gebėjimai, o specializacijos dalykams (jei taip numatyta programoje) skiriama 10-15 % specialybės dalykams skirtų valandų. 2-osios pakopos programų trukmė yra 2 metai, o 3-čiosios pakopos – 3 metai.

Pagrindiniai 2-osios pakopos programų požymiai:

- Profesinio mokymo dalykai (bendrieji ir specialybės dalykai) sudaro 88 proc., bendrakultūriniai dalykai (estetika, pilietinės visuomenės pagrindai, kalbos kultūra ir pan.) sudaro 12 proc. bendros mokymo programos trukmės. Prie bendrųjų profesinio mokymo dalykų priskiriami visoms programoms privalomi civilinės saugos bei ekonomikos ir verslo pagrindų moduliai.
- Specialybės dalykai skirstomi į tris grupes: bazinius specialybės dalykus (modulius), specializacijos dalykus (modulius) ir gamybinę praktiką (praktinį profesijos mokymą).
- Ekologija, informacinės technologijos, užsienio kalbos yra integruoti į specialybės dalykus arba išskiriami kaip atskiri moduliai.
- Gamybinė praktika gali būti ištisinė arba suskaidyta į atskiras dalis. Praktiniam mokymui iš viso skiriama 60-70 proc. specialybės dalykams skirtų valandų.
- Baigiamajame kurse 15 savaitių skiriama praktiniam profesijos mokymui, įgyvendinamam įmonėje arba mokykloje, jeigu joje yra bazė, atitinkanti realias darbo sąlygas.

Pagrindiniai 3-čiosios pakopos programų požymiai:

- Profesinio mokymo dalykai sudaro 62 proc., bendrakultūriniai dalykai sudaro 38 proc. bendros mokymo programos trukmės. Prie bendrųjų profesinio mokymo dalykų priskiriami visoms programoms privalomi civilinės saugos bei ekonomikos ir verslo pagrindų moduliai.
- Specialybės dalykai skirstomi į tris grupes: bazinius specialybės dalykus (modulius), specializacijos dalykus (modulius) ir gamybinę praktiką (praktinį profesijos mokymą).
- Gamybinė praktika gali būti ištisinė arba suskaidyta į atskiras dalis. Praktiniam mokymui iš viso skiriama 60-70 proc. specialybės dalykams skirtų valandų.
- Baigiamajame kurse 15 savaitių skiriama praktiniam profesijos mokymui, įgyvendinamam įmonėje arba mokykloje, jeigu joje yra bazė, atitinkanti realias darbo sąlygas.

Suteikiama kvalifikacija. Tolimesnio mokymosi galimybės.

Baigusiems 2-osios pakopos profesinio mokymo programoms išduodamas *profesinio mokymo diplomas* (ISCED 3c). Baigusiems 3-iosios pakopos profesinio mokymo programoms išduodamas *profesinio mokymo diplomas* (ISCED 3) ir *brandos atestatas*.

2-osios pakopos programų absolventų tolimesnio mokymosi galimybes stabdo tai, kad jų išsilavinimas lieka pagrindinis. Turėdami kvalifikaciją, absolventai gali įsidarbinti, tačiau, kadangi jie neturi brandos atestato, jie negali tęsti mokymosi aukštesniame švietimo lygmenyje. Šiems absolventams būtina įgyti vidurinį išsilavinimą.

Profesinių mokyklų absolventams su viduriniu išsilavinimu ir turintiems brandos atestatą, tolimesnio mokymosi galimybės aukštesiose mokyklose yra tokios pat, kaip ir bendrojo lavinimo vidurinių mokyklų absolventų. Į aukštąsias mokyklas priimama pagal brandos atestato pažymius; kai kuriais atvejais laikomi specialūs stojamieji egzaminai

Vertinimo procedūra

Baigiamasis mokinių kvalifikacijos vertinimas yra deleguotas socialiniams partneriams - Prekybos, pramonės ir amatų bei Žemės ūkio rūmams. Rūmai yra atsakingi už darbdavių ir profesijos atstovų skyrimą į kvalifikacijos egzaminų komisiją, kvalifikacijos egzaminų komisijos sudėties tvirtinimą, egzaminų teorijos bilietų arba testų ir praktinių užduočių bilietų parengimą (suderinant su profesinio mokymo įstaigomis). Kvalifikacijos egzaminų komisija yra sudaroma iš trijų narių, lygiomis dalimis atstovaujančių darbdavius, profesines sąjungas ir mokymo įstaigą. Komisijos pirmininku yra skiriamas darbdavių atstovas. Toks egzaminų organizavimo būdas sudaro sąlygas turėti nacionaliniu lygiu vieningus vertinimo reikalavimus.

Studentų kompetencija vertinama kvalifikacijos egzamino metu mokymo programos pabaigoje. Egzaminas organizuojamas Švietimo ir mokslo ministerijos nustatyta tvarka. Kvalifikacijos egzaminą sudaro teorinė ir praktinė dalys. Teorinės žinios tikrinamos testo pagalba. Bendrojo lavinimo dalykų atveju (3-čiosios pakopos programose) mokiniai kartu su kitais bendrojo lavinimo mokyklų mokiniais laiko valstybinius arba mokyklinius egzaminus. Rezultatai vertinami centralizuotai, o nacionaliniai egzaminai yra laikomi specialiuose egzaminų centruose.

Mokiniai bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo programose

Pagal Eurostat statistinį rodiklį "Mokiniai bendrajį lavinimą arba profesinę kvalifikaciją teikiančiose mokyklose 2000 m.", Lietuvoje 71 proc. mokinių vidurinio ugdymo lygmeniu prioritetą teikia bendrajam lavinimui, o ne profesinio mokymo programoms. Statistikos departamento duomenys rodo, kad populiariausios profesinio mokymo programos yra 3-čiosios pakopos programos (skirtos mokiniams, norintiems įgyti kvalifikaciją kartu su brandos atestatu). 2-osios pakopos programos (skirtos mokiniams, norintiems įgyti tik profesinę kvalifikaciją) yra mažiausiai populiaros iš visų pakopų programų. Palyginimui, 3-čiosios pakopos profesinio mokymo programos pasirenka 32 kartus daugiau mokinių, negu kad renkasi 2-osios pakopos programos.

Lentelė: Mokiniai bendrajį lavinimą arba profesinę kvalifikaciją teikiančiose mokyklose, 2003

	Vidurinis ugdymas		
	Iš viso mokinių	Profesinio mokymo programose, proc.	Bendrojo ugdymo ir ikiprofesinio mokymo programose, proc.
Lietuva	100 992	29	71

Vidurinis ugdymas: ISCED 97 3 lygmuo

Šaltinis: UOE, Newcronos, 2005-06-29

4.4. Pameistrystės mokymo programos

Lietuvos švietimo sistemoje pameistrystės mokymo būdas (*apprenticeship*) nėra plačiai taikomas. Šiuo metu dvi mokyklos suteikia profesinę kvalifikaciją dualaus mokymo būdu keliose profesijose. Pameistrystės sistema net nėra įtraukta į Profesinio mokymo įstatymą.

4.5. Mokymo alternatyvos jaunimui

Bendrojo lavinimo sistemoje nepritapsiems, mokymosi motyvų stokojantiems mokiniams arba tiems, kuriems dėl socialinių aplinkybių reikia specialios priežiūros, Lietuvoje yra įsteigtos jaunimo mokyklos.

Jaunimo mokyklos yra skirtos 12-16 metų mokiniams. Tai bendrojo lavinimo mokyklų tipui priskiriamos įstaigos, teikiančios bendrajį pagrindinį išsilavinimą bei ikiprofesinį mokymą. Jaunimo mokyklos lanksčiau organizuoja švietimo procesą bei pasirenka mokymo metodus. Paprastai mokymo procesas yra organizuojamas per alternatyvius metodus. Nors švietimo procesas tiek jaunimo mokyklose, tiek bendrojo lavinimo mokyklose yra organizuojamas pagal tas pačias pagrindinio ugdymo programas, ir programomis siekiama tų pačių išsilavinimo standartų, minimalus privalomų pamokų skaičius jaunimo mokyklose yra mažesnis nei atitinkamų pamokų skaičius bendrojo lavinimo mokyklose. Kita vertus, jaunimo mokykloms leidžiama daugiau pamokų skirti savo nuožiūra.

2004-2005 m.m. pradžioje veikė 24 jaunimo mokyklos, kuriose mokėsi 1985 mokinių.

Lentelė: Jaunimo mokyklų skaičius

Mokslo metų pradžioje

	1995-1996	2000-2001	2002-2003	2003-2004	2004-2005
Jaunimo mokyklų skaičius	19	24	25	24	24
Mokinių skaičius	2496	2601	2326	2411	1985

1990-1991 m.m. duomenų nėra

Šaltinis: Švietimas. Lietuvos statistikos departamentas, 1999, 2005

Pagal Jaunimo mokyklos bendruosius nuostatus, pagrindiniai jaunimo mokyklos uždaviniai yra padėti paaugliams ir jaunuoliams:

- suvokti savo poreikius, interesus, gebėjimus, mokyti spręsti asmenines problemas;
- ugdyti pasitikėjimą savimi, poreikį savikūrai, optimaliai savęs realizacijai, atsparumą neigiamai socialinei įtakai, teisių, pareigų, atsakomybės visuomenei suvokimą;
- ugdyti mokymosi motyvaciją, skatinti poreikį įgyti pagrindinį išsilavinimą;
- įvairia praktine, teorine veikla, atitinkančia pozityvius poreikius ir gebėjimus, turtinti asmeninę patirtį, padėti pasiręngti tolesniam mokymuisi, kultūriniam bei socialiniam gyvenimui.

Mokymo programos.

Jaunimo mokyklos teikia bendrajį ugdymą ir iki-profesinį mokymą per skirtingas veiklas (mokyklos gali siūlyti mokyti siuvėjo, keramiko ir kt. amatų). Mokymasis mokyklose trunka 6 (kai kuriais atvejais 7) metus.

Pagrindinio ugdymo programa apima du pagrindinio ugdymo turinio koncentrus – ketverių metų (6-8 klasės) ir dvejų metų (9-10 klasės). Mokymo forma gali būti dieninė arba vakarinė.

Jaunimo mokyklų programos yra rengiamos pagal tą pačią procedūrą kaip ir bendrojo lavinimo mokyklų programos. Jaunimo mokyklų mokytojai Bendrojo lavinimo mokyklų bendrųjų programų, išsilavinimo standartų bei ugdymo planų pagrindu parengia mokomųjų dalykų teminius planus (atskirai klasei metams, pusmečiui ar trimestrui) arba, esant reikalui, tam tikram asmeniui pritaikytas (modifikuotas arba adaptuotas) programas. Parengti teminiai planai yra patvirtinami mokyklos direktoriaus įsakymu.

Mokymosi pasiekimai ir vertinimo procedūra. Baigusiems jaunimo mokyklas ir išlaikiusiems egzaminus išduodamas pagrindinio išsilavinimo pažymėjimas vadovaujantis Švietimo ir mokslo ministerijos nustatyta Pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimo tvarka. Organizuojami matematikos bei gimtosios kalbos (lietuvių, baltarusių, lenkų, rusų ir vokiečių kalbos) egzaminai. Mokiniai, išėjusiam pagrindinio ugdymo programos dalį ir neišlaikiusiems egzaminų, išduodamas mokymosi pasiekimų pažymėjimas. Pagrindinio išsilavinimo pažymėjimas leidžia siekti vidurinio išsilavinimo bendrojo lavinimo arba profesinėje mokykloje.

4.6. Pirminis profesinis mokymas povidurinio mokymo (neaukštojo mokslo) lygmeniu

Povidurinio (neaukštojo mokslo) lygmeniui priklauso 4-osios pakopos profesinio mokymo programos. Šių programų tikslas yra suteikti profesinę kvalifikaciją jau turintiems vidurinį išsilavinimą. Mokymasis , priklausomai nuo programų sudėtingumo, trunka 1-2 metus.

Statistikos departamento duomenimis, 2004-2005 mokslo metų pradžioje 4-osios pakopos profesinio mokymo programose mokėsi apie 10 000 studentų. Tais pačiais metais mokytis pagal šios pakopos profesinio mokymo programas įstojo 5900 moksleivių.

Lentelė: Mokiniai IV pakopos profesinio mokymo programose

	2000-2001	2002-2003	2003-2004	2004-2005
IV pakopa, iš viso	6720	7696	8994	10164
Priimtų į IV pakopą	4117	4387	5782	5935

1990-1991 m.m., 1995-1996 m.m. duomenų nėra
Šaltinis: Švietimas. Statistikos departamentas, 2005

Mokymo programos. 4-osios pakopos programos rengiamos pagal atitinkamus profesinio rengimo standartus, pagrindinio profesinio mokymo programų bendruosius reikalavimus bei pagrindinio profesinio mokymo įstaigų mokymo planus, kuriuos kasmet patvirtina švietimo ir mokslo ministras. Nuo 2002-2003 mokslo metų visų profesinių mokyklų mokymo programų turinys formuluojamas kompetencijų bei mokymosi tikslų pagrindu.

4-osios pakopos profesinio mokymo programų trukmė yra 1, 1.5 arba 2 metai. Programų dalykai yra skirstomi į profesinio mokymo ir bendrakultūrinius dalykus.

Pagrindiniai mokymo programų bruožai:

- Profesinio mokymo dalykai sudaro 93 proc., bendrakultūriniai dalykai (estetika, pilietinės visuomenės pagrindai ir pan.) sudaro 7 proc. bendros mokymo programos trukmės.
- Profesinis mokymas apima ir civilinės saugos bei ekonomikos ir verslo pagrindų disciplinas.
- Specialybės dalykai skirstomi į tris grupes: bazinius specialybės dalykus (modulius), specializacijos dalykus (modulius) ir gamybinę praktiką (praktinį profesijos mokymą).
- Specializacijos dalykai sudaro 10-15 proc. bendro, profesiniams dalykams skirto laiko.
- Gamybinė praktika gali būti ištisinė arba suskaidyta į atskiras dalis. Praktiniam mokymui iš viso skiriama 60-70 proc. specialybės dalykams skirtų valandų.
- Baigiamajame kurse praktinis profesijos mokymas įgyvendinamas įmonėje arba mokykloje, jeigu joje yra bazė, atitinkanti realias darbo sąlygas. Tokio praktinio mokymo trukmė priklauso nuo programų trukmės: jei 1-erių metų programa, praktiniam mokymui skiriamos 8 savaitės, jei 1.5 metų programa - 12 savaitių, jei 2-jų metų programa - 15 savaitių.

Suteikiama kvalifikacija. Tolimesnio mokymosi galimybės.

Baigusiems 4-osios pakopos profesinio mokymo programas išduodamas *profesinio mokymo diplomas* (ISCED 4). Absolventams tolimesnio mokymosi galimybės aukštesiose mokyklose yra tokios pat, kaip ir bendrojo lavinimo vidurinių mokyklų absolventų. Į aukštąsias mokyklas priimama pagal brandos atestato pažymius; kai kuriais atvejais laikomi specialūs stojamieji egzaminai.

Vertinimo procedūra. Mokinių kompetencija vertinama kvalifikacijos egzamino metu mokymo programos pabaigoje. Egzaminas organizuojamas Švietimo ir mokslo ministerijos nustatyta tvarka. Kvalifikacijos egzaminą sudaro dvi dalys. Iš pradžių, kad įrodytų jog įgijo būtinas žinias, mokiniai raštu atsako į teste pateiktus klausimus. Jeigu žinių įvertinimas yra teigiamas, mokiniai praktinių įgūdžių pademonstravimui atlieka praktines užduotis. Užduočių atlikimą stebi ir vertina Komisija. Baigiamasis mokinių kvalifikacijos vertinimas yra deleguotas socialiniams partneriams - Prekybos, pramonės ir amatų bei Žemės ūkio rūmams. Rūmai yra atsakingi už darbdavių ir profesijos atstovų skyrimą į kvalifikacijos egzaminų komisiją, egzaminų teorijos bilietų arba testų ir praktinių užduočių bilietų parengimą (suderinant su profesinio mokymo įstaigomis). Kvalifikacijos egzaminų komisija yra sudaroma iš trijų narių, lygiomis dalimis atstovaujančių darbdavius (komisijos pirmininkas), profesines sąjungas ir mokymo įstaigą.

4.7. Pirminis profesinis rengimas aukštojo mokslo pagrindinių studijų lygmeniu

Profesinis rengimas aukštojo mokslo pagrindinių studijų lygmeniu apima aukštojo mokslo neuniversitetinių studijų programas (ISCED 5B), kurios skirtos turintiems brandos atestatą ir norintiems įgyti neuniversitetinį aukštąjį išsilavinimą. Studijų trukmė yra 3-4 metai (paprastai 120 kreditų).

Programas teikia kolegijos – neuniversitetinės aukštosios mokyklos. Pirmosios kolegijos buvo įsteigtos 2000 m. pavidurinių studijų sektoriaus reformos metu.

Profesinio rengimo aukštojo mokslo lygmeniu programas vis dar vykdo kai kurios aukštesniosios mokyklos, tačiau studentų priėmimas į aukštesniašias mokyklas jau sustabdytas. Kai aukštesniašias mokyklas baigs jų paskutiniai studentai, šios institucijos bus reorganizuotos į profesines mokyklas.

Be to, 2000 m. aukštesniųjų mokyklų absolventams buvo įvestos išlyginamosios programos. Studijos aukštesniosiose mokyklose nebuvo pakankamos aukštojo mokslo diplomui gauti, todėl reikėjo sukurti mechanizmą, suteikiantį absolventams galimybę mokytis toliau. Remiantis 2004 m. spalio mėn. Švietimo ir mokslo ministerijos duomenimis, šia galimybe pasinaudojo 6 300 studentų iš 16 aukštesniųjų mokyklų. Programų skirtumams tarp senų ir naujų programų išlyginti trukmė yra 1,5 – 2 metai; baigus programas, suteikiamas toks pats aukštojo mokslo diplomai, kaip ir tiems, kurie mokėsi pagal neuniversitetinio aukštojo mokslo studijų programas.

Lentelė: Profesinio rengimo įstaigų aukštojo mokslo lygmeniu skaičius (akademių mokslo metų pradžioje)

	1995-1996	2000-2001	2002-2003	2003-2004	2004-2005
Aukštesniosios mokyklos	67	57	27	15	11
Kolegijos	-	7	24	27	27

1990-1991 m.m. duomenų nėra

Šaltinis: Švietimas. Statistikos departamentas, 2005

Studentų skaičius pirminiame profesiniame rengime pavidurinio mokymo (neaukštojo mokslo) lygmeniu auga.

Lentelė: Studentų aukštesniosiose mokyklose ir kolegijose skaičius

	1995-1996	2000-2001	2002-2003	2004-2005
Bendras studentų aukštesniosiose mokyklose ir kolegijose skaičius	24.2	40.9	48.6	57.1
Aukštesniosiose mokyklose	24.2	37.4	22.4	4.9
Kolegijose	0.0	3.5	26.2	52.2

1990-1991 m.m. duomenų nėra

Šaltinis: Švietimas. Statistikos departamentas, 2005

Studijų programos.

Studijų programas pagal Nuosekliųjų studijų programų nuostatus rengia kolegijos. Programos turi atitikti atitinkamos studijų krypties reglamentą ir atitinkamą profesinio rengimo standartą.

Studijos daugiausiai vyksta mokymo įstaigoje. Tai pat organizuojamos vakarinės ir neakivaizdinės studijos.

Paprastai neuniversitetinių studijų programos apimtis yra 120 kreditų (dieninės 3 metų trukmės studijos). Jeigu kreditų apimties nepakanka visiems studijų programos tikslams pasiekti ir profesinėms kvalifikacijoms įgyti, nustatoma didesnė (bet ne didesnė kaip 160 kreditų) programos apimtis.

Praktinis mokymas (įskaitant profesinės veiklos praktiką) turi sudaryti ne mažiau kaip trečdalį neuniversitetinių studijų programos apimties. Kiti pagrindiniai studijų programų bruožai:

- Bendrojo lavinimo ir profesinių studijų teorinių pagrindų dalykai turi sudaryti ne mažiau kaip 25 proc. viso studijų programos laiko (30 kreditų);
- Programos dalykai, skirti atitinkamai profesinei kvalifikacijai įgyti, turi sudaryti ne mažiau kaip 33 proc. viso studijų programos laiko (40 kreditų);
- Profesinės specializacijos dalykai turi sudaryti ne mažiau kaip 8 proc. viso studijų programos laiko (10 kreditų);
- Profesinės veiklos praktika turi sudaryti ne mažiau kaip 17 proc. viso studijų programos laiko (20 kreditų);
- Baigiamasis darbas (jeigu jis programoje numatytas) turi sudaryti ne mažiau kaip 5 proc. viso studijų programos laiko (6 kreditai).

Suteikiama kvalifikacija. Tolimesnio mokymosi galimybės. Baigusiems aukštojo mokslo neuniversitetines studijas išduodamas aukštojo mokslo diplomą (ISCED 5). Kol kas dar nėra sukurta sistema kolegijų absolventams tęsti studijas universitetuose ir perkelti ankstesniųjų studijų kreditus.

Vertinimo procedūra. Kolegijų studentų kompetencija yra dažniausiai vertinama jiems ginant baigiamąjį darbą. Kai kuriais atvejais, pvz. buhalterijos studijose, organizuojamas baigiamasis egzaminas. Rezultatai vertinami dešimties balų skalėje (teigiamas įvertinimas yra 5 balai ir daugiau); vertinimą atlieka kvalifikacijos komisija iš ne mažiau kaip 5 asmenų. Ne mažiau kaip pusę komisijos turi sudaryti darbdavių atstovai.

5. TĘSTINIS PROFESINIS MOKYMAS

Žr. pranešimą „Tęstinio profesinio mokymo sistema Lietuvoje“, <http://www.pmmc.lt/PMIT/apzvalgos.html>

6. PROFESIJOS MOKYTOJŲ MOKYMAS

Žr. pranešimą „Profesijos mokytojų rengimas Lietuvoje“, <http://www.pmmc.lt/PMIT/apzvalgos.html>

7.1. Gebėjimų poreikių įvertinimas

Šiuo metu gebėjimų poreikiai įvertinami kuriant profesinio rengimo standartus ir atliekant sektorių tyrimus.

Valstybiniai profesinio rengimo standartai atlieka esminį vaidmenį, rengiant profesinio mokymo programas bei vertinant mokinių ir studentų pasiekimus. Jie apjungia profesijos, mokymo ir vertinimo elementus. Profesinio rengimo standartą sudaro 9 dalys: bendrasis profesijos apibūdinimas, profesijos tikslas, veikos sritys, kompetencijos, mokymo tikslai, kompetencijų vertinimas, baigiamasis kvalifikacijos vertinimas. Kompetencijos profesinio rengimo standartuose nustatomos 5 metų laikotarpiui, remiantis darbo rinkos analize ir glaudžiai bendradarbiaujant su darbdaviais.

Ūkio šakų ekspertų grupės yra pagrindiniai ekspertai, užtikrinantys standarto ir darbo rinkos poreikių atitiktį. Jos lygiomis dalimis (po tris) atstovauja profesiniame rengime dalyvaujančius socialinius partnerius: darbdavius, profesines sąjungas ir švietimo institucijas. 14 Ūkio šakų ekspertų grupių yra įkurtos prie Profesinio mokymo metodikos centro. Patvirtinus standartą, jis tampa privalomu visoms susisijusioms mokymo ir studijų programoms.

Sektorių tyrimai yra skirti mokymo poreikiams 5 metų laikotarpiui įvertinti. Siekiant užtikrinti tyrimų rezultatų palyginamumą tarp ūkio sektorių šalyje bei tarptautiniu mastu, visų ūkio šakų analizei taikoma vieninga metodologija. Ji buvo parengta 2000 m. kartu su patyrusiais Airijos ekspertais ir išbandyta tiriant mažmeninės prekybos sektorių Lietuvoje. Atsižvelgiant į tyrimų rezultatus suformuluojamos konkrečios rekomendacijos dėl profesinio rengimo politikos, profesinio orientavimo ir konsultavimo bei profesinio mokymo programų, o taip pat rekomendacijos darbo jėgos pasiūlos ir paklausos gerinimui sektoriuje.

7.2. Sąsajų tarp skirtingų mokymosi kelių bei bendradarbiavimo stiprinimas

“Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatos“ (2003) numato sukurti lanksčią ir atvirą švietimo struktūrą, sujungiančią bendrąjį ugdymą, profesinį mokymą, studijas, formalaus, neformalaus mokymosi ir savišvietos formas į bendrą švietimo erdvę. Dokumentas apibūdina, kaip sukurti integralią, mokymąsi visą gyvenimą laiduojančią švietimo erdvę Lietuvoje.

LR Profesinio mokymo įstatymu (1997) įvesta 4 pakopų profesinio mokymo programų sistema, kurios skiriasi mokymosi turiniu bei trukme ir yra sukurtos skirtingo amžiaus bei išsilavinimo jaunimui. Norintys įgyti tik profesinę kvalifikaciją, renkasi 2-osios arba 4-tosios pakopos profesinio mokymo programas. 1-osios pakopos programose profesinis mokymas yra derinamas su pagrindiniu ugdymu, o 3-čiosios pakopos programose – su viduriniu ugdymu.

Be to, nuo 2000 m. profesinėse mokyklose 3-čiosios profesinio mokymo pakopos pagrindu veikia technologinės gimnazijos (21). Jos teikia vidurinio ugdymo programas ir ikiprofesinį mokymą. Abiturientams yra išduodamas brandos atestatas. Jie gali tęsti mokymąsi arba profesinėse mokyklose pagal profesinio mokymo programas, arba aukštesiose mokyklose. Technologinės gimnazijos, visų pirma, profesinį mokymą daro atviresniu bendrajam ugdymui ir atvirkščiai, bei, antra, skatina jaunimą mokyti pagal pirminio profesinio mokymo programas.

Per gana trumpą laiką buvo įgyvendintos dvi pagrindinės reformos: 1991 m. Sovietų Sąjungos laikotarpiu veikusiu technikumų bazėje buvo įsteigtos aukštesniosios mokyklos, o 2000 m. aukštesniųjų mokyklų bazėje pradėtas formuoti kolegijų tinklas. Kolegijos teikia neuniversitetinį mokslą (į praktinę veiklą orientuotas aukštojo mokslo studijas). Aukštesniųjų mokyklų abiturientams, norintiems įgyti aukštąjį išsilavinimą, kolegijos teikia 1,5 – 2 metų trukmės išlyginamąsias programas. Šios programos leidžia panaikinti skirtumus tarp senų ir naujų programų, o baigus programas, suteikiamas toks pats aukštojo mokslo diplomai, kaip ir tiems, kurie mokėsi pagal neuniversitetinio aukštojo mokslo studijų programas.

7.3. Mokymo programų atnaujinimas

Nuo 1990 m. mokymo programų rengimas yra deleguotas profesinio rengimo teikėjams. Jie yra atsakingi už mokymo programos rengimo darbo grupės (PRDG) sudarymą. PRDG parengia programą pagal

bendruosius reikalavimus, patvirtintus ŠMM. Standartizuota programos dalis (profesinės veiklos sritys, kompetencijos ir mokymo tikslai) yra perkeliama iš atitinkamo profesinio rengimo standarto. Profesinio mokymo programoms nustatyti tokie reikalavimai:

- Visų profesinių mokyklų programų turinys turi būti formuluojamas kompetencijų pagrindu.
- Praktiniam mokymui iš viso turi būti skiriama 60-70 proc. specialybės dalykams skirtų valandų. Praktinis mokymas įmonėje yra privalomas ir jam skiriama iki 15 savaičių.
- Papildomoms kompetencijoms, kurios atspindi vietos ir (arba) laikinus poreikius turi būti skiriama 10-15 proc. specialybės dalykams skirtų valandų.
- Į programas turi būti įtraukiamas verslumo bei civilinės saugos moduliai.
- Ekologijos dalykai, informacinės technologijos, specialybės užsienio kalba turi būti integruojama į specialybės dalykus arba išskiriami kaip savarankiški moduliai.
- Bendrojo ugdymo dalykai turi atitikti bendrojo ugdymo dalykus bendrojo lavinimo mokyklose. Juos reglamentuoja Valstybė.

Naujai parengta programa yra suderinama su darbdaviams atstovaujančia kompetentinga įstaiga (pvz. Pramonės, prekybos ir amatų rūmais). Profesinio mokymo metodikos centras organizuoja programos vertinimą. Jeigu programą įvertinus padaroma išvada, kad ji atitinka bendruosius reikalavimus, o programos įgyvendinimui reikalingi resursai yra pakankami, programą įteisina Švietimo ir mokslo ministerija, ir ji įtraukiama į *Studijų ir mokymo programų registrą*. Siekiant reaguoti į ūkio naujoves, profesinio rengimo įstaigos turi teisę pakeisti programos turinį iki 10 proc. Jeigu pakeitimai viršija 10 proc., programos įteisinimo procesas pradedamas iš naujo ir vykdomas nustatyta tvarka.

8.1. Formalaus mokymosi įteisinimas: bendra koncepcija ir būdai

Teisinė bazė

Formalaus profesinio mokymosi įteisinimą reglamentuoja LR Profesinio mokymo įstatymas (1997 m.), kuris apibrėžia bendrąsias kvalifikacijos egzaminų nuostatas; Pagrindinio profesinio mokymo kvalifikacijos egzaminų tvarka (2003 m.), kuri reglamentuoja ugdymo rezultatų įforminimą ir diplomų bei kitų kvalifikacijos įgijimą paliudijančių dokumentų išdavimą; bei Neuniversitetinių studijų rezultatų vertinimo nuostatos (2002 m.), kurios nustato neuniversitetinių studijų (kolegijų studijų) rezultatų vertinimo bendruosius principus.

Kompetentingos institucijos

Švietimo ir mokslo ministerija tvirtina teisinius dokumentus reglamentuojančius formalaus mokymosi įteisinimo organizavimą.

1998 m. buvo pradėtas palaipsnis mokymosi pasiekimų vertinimo funkcijos perdavimas Prekybos, pramonės ir amatų bei Žemės ūkio rūmams. Rūmai yra atsakingi už darbdavių ir profesijos atstovų skyrimą į kvalifikacijos egzaminų komisiją, egzaminų komisijos sudėties tvirtinimą bei egzaminų teorijos bilietų arba testų ir praktinių užduočių bilietų parengimą (suderinant su profesinio mokymo įstaigomis).

Profesinės mokyklos yra atsakingos už informacijos apie mokinius suteikimą kvalifikacijos egzaminų komisijai, profesijos mokytojo skyrimą į komisiją ir su egzaminu susijusių klausimų derinimą (egzamino užduotys, vieta ir pan.) su Rūmais.

Kolegijos yra atsakingos už kolegijų studentų įgytų profesinių kompetencijų vertinimo organizavimą.

Organizavimas

Profesinių mokyklų mokinių įgytos kompetencijos vertinamos baigiamojo kvalifikacijos egzamino metu. Egzaminas susideda iš teorinės ir praktinės dalies. Vertinant teorines žinias pildomi testai, tuo tarpu kai vertinant praktinius gebėjimus atliekamos praktinės užduotys, kurių atlikimą stebi Komisija. Kvalifikacijos egzaminus leidžiama laikyti, jeigu visi mokomieji dalykai įvertinti 4-10 balų ir atlikta gamybinė praktika pas darbdavius arba mokyklos gamybinio-praktinio mokymo bazėje. Mokinių pasiekimus vertina komisija, susidedanti iš 3 asmenų. Mokinių teorinės ir praktinės žinios bei įgūdžiai vertinami dešimties balų sistemoje (žemiausias teigiamas pažymys yra keturi). Egzamino rezultatai yra įrašomi į Profesinio mokymo diplomo priedą.

Kolegijų studentų kompetencija yra dažniausiai vertinama jiems ginant baigiamąjį darbą. Kai kuriais atvejais, pvz. buhalterijos studijose, organizuojamas baigiamasis egzaminas. Rezultatai vertinami dešimties balų skalėje (teigiamas įvertinimas yra 5 balai ir daugiau); vertinimą atlieka kvalifikacijos komisija iš ne mažiau kaip 5 asmenų. Ne mažiau kaip pusę komisijos turi sudaryti darbdavių atstovai.

Formalaus mokymosi įteisinimas yra svarbus aukštesniųjų mokyklų absolventams, tęsiantiems studijas kolegijose⁸. Aukštesniųjų mokyklų absolventai, norintys įgyti aukštojo mokslo diplomą, turi galimybę perkelti arba tam tikrų dalykų, arba visos studijų programos kreditus⁹. Pastaruoju atveju studentai tęsia studijas pagal individualias programas (taip vadinamas išlyginamąsias programas). Šios programos leidžia panaikinti skirtumus tarp senų ir naujų programų, o baigus programą, suteikiamas toks pats aukštojo mokslo diplomas, kaip ir tiems, kurie mokėsi pagal neuniversitetinio aukštojo mokslo studijų programas. Aukštesniosios mokyklos yra reorganizuojamos, ir priėmimas į jas buvo sustabdytas 2003 m.

8.2. Neformalaus mokymosi ir savišvietos įteisinimas ir pripažinimas

Teisinė bazė

Neformalaus mokymosi ir savišvietos įteisinimas nėra nauja idėja Lietuvoje. Ji buvo iškelta *Profesinio rengimo baltojoje knygoje* (1998), kurioje tarp kitų profesinio rengimo principų suformuluotas *'turimos kvalifikacijos formalaus pripažinimo principas, neatsižvelgiant kaip kvalifikacija įgyta'*. *Neformalaus suaugusiųjų švietimo įstatymas* (1998) nustatė teisę neformalaus švietimo dalyviams, išlaikiusiems atitinkamus egzaminus formaliojo

⁸ Teikiančiose aukštąjį neuniversitetinį mokslą

⁹ Neuniversitetinių studijų organizavimo asmenims, studijavusiems (studijuojantiems) pagal aukštesniųjų studijų programą, tvarka, 2002 m., Švietimo ir mokslo ministerija

švietimo, mokslo ir studijų institucijose, „gauti neformaliojo suaugusiųjų švietimo sistemoje įgytų žinių įvertinimą bei valstybės pripažįstamą išsilavinimo ar tam tikros jo pakopos, atskiros reglamentuotos programos dalies (modulio) baigimo dokumentą”.

2000-2001 m. priimti pirmieji teisiniai aktai, padedantys pagrindą neformaliai įgytų žinių ir gebėjimų pripažinimui (*Neformaliojo suaugusiųjų švietimo sistemoje ir savarankiškai įgytų žinių įvertinimo ir valstybės pripažįstamų aukštesniojo išsilavinimo ir profesinio mokymo arba tam tikros jų pakopos ar modulio baigimo dokumentų bei kvalifikacijos įgijimo laikinoji tvarka, 2001; Darbo rinkos neformaliojo profesinio mokymo organizavimo ir vykdymo tvarka ir darbo rinkos neformaliojo profesinio mokymo programų sąvado nuostatai, 2002*).

Galiausiai nauja LR Švietimo įstatymo redakcija (2003) įteisino, kad neformaliojo švietimo ar savišvietos būdu asmens įgyta kompetencija gali būti pripažįstama kaip formaliojo švietimo programos ar kvalifikacijos dalis. Be to, naujai sukurti ir patvirtinti *strateginiai dokumentai*: Profesinio orientavimo strategija, Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija, Valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatos bei Bendrasis programavimo dokumentas siekia stiprinti ryšius tarp formalaus, neformalaus švietimo ir savišvietos bei nustato konkrečias priemones tolimesnei žinių ir kompetencijų vertinimo sistemos, kuri apimtų ir neformalaus mokymosi patirties įteisinimą, plėtrai.

Kompetentingos institucijos

Švietimo ir mokslo ministerijos vienas iš uždavinių yra baigiamųjų kvalifikacijos egzaminų bei neformaliojo švietimo sistemoje ar savišvietos būdu įgytų žinių įteisinimo tvarkos tvirtinimas. Ministerijos kompetencijai taip pat priskirta užsienyje įgyto išsilavinimo pripažinimas.

LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija (SADM) paskiria profesinio mokymo įstaigas, kurios egzaminuoja asmenis, norinčius įteisinti savo žinias įgytas neformalaus darbo rinkos profesinio mokymo metu.

Profesinės mokyklos ir darbo rinkos mokymo įstaigos yra atsakingos už reikalingos pagalbos suteikimą norintiems įteisinti žinias ir įgūdžius įgytus neformaliojo švietimo sistemoje ir kvalifikacijos egzaminu organizavimą jiems.

Aukštosios neuniversitetinės institucijos (kolegijos) priima sprendimus dėl aukštesniosiose mokyklose baigtų dalykų kreditų pripažinimo.

Socialiniai partneriai atsakingi už norinčių įteisinti neformalaus mokymosi arba savišvietos pasiekimus profesinėje mokykloje, kvalifikacijos vertinimą. Prekybos, pramonės ir amatų bei Žemės ūkio rūmai yra atsakingi už egzaminų organizavimą, tame tarpe egzaminų užduočių rengimą, tinkamų komisijos narių skyrimą bei kvalifikacijos suteikimą. Kai kurie regioniniai rūmai tvirtina norinčių įteisinti savo žinias profesinėse mokyklose prašymus.

Organizavimas

Egzaminas eksterno būdu yra pagrindinis būdas suaugusiems įteisinti žinias ir įgūdžius, įgytus neformaliojo švietimo sistemoje arba savarankiškai. Pagal egzistuojančią tvarką¹⁰ tik asmuo turintis ne mažesnę kaip 1 metų darbo stažą ir ne jaunesnis nei 18 metų turi teisę kreiptis dėl žinių ir įgūdžių pripažinimo.

Kiekvienų metų rugsėjo mėn. jis (ji) turi registruotis profesinėje mokykloje. Pradžioje, analizuojant neformalaus švietimo pažymėjimus ar kitus susijusius dokumentus, nustatomas įgytų žinių bei gebėjimų lygis. Tada eksternas (savarankiškai besimokantis asmuo, siekiantis įgyti formalų išsilavinimą ir (ar) profesinę kvalifikaciją) ir mokykla susitaria dėl paskirtų įskaitų ir konsultacijų grafiko. Jeigu rezultatai yra teigiami, eksternui leidžiama laikyti baigiamąjį kvalifikacijos egzaminą kartu su mokiniais, studijuojančiais pagal formalias profesinio mokymo programas. Asmenims, sėkmingai išlaikiusiems egzaminą, suteikiamas kvalifikacijos pažymėjimas arba profesinio mokymo diplomai. Egzaminų ir diplomo išdavimo išlaidas apmoka pats egzaminuojamas asmuo arba darbdavys (kartais teritorinė darbo birža, jei egzaminuojamas bedarbis).

Nuostatos dėl kompetencijų įgytų neformalaus mokymosi būdu pripažinimo, patvirtintos LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos tvarkoje¹¹, yra panašios į prieš tai aprašytas.

¹⁰ Neformaliojo suaugusiųjų švietimo sistemoje ir savarankiškai įgytų žinių įvertinimo ir valstybės pripažįstamų aukštesniojo išsilavinimo ir profesinio mokymo arba tam tikros jų pakopos ar modulio baigimo dokumentų bei kvalifikacijos įgijimo laikinoji tvarka, 2002 m.

¹¹ Darbo rinkos neformaliojo profesinio mokymo organizavimo ir vykdymo tvarka ir darbo rinkos neformaliojo profesinio mokymo programų sąvado nuostatai, 2002 m.

9.1. Strategija ir įgyvendinimas

Lietuvos Respublikos *Profesinio mokymo įstatymas (1997)* nustatė, kad *Švietimo ir mokslo ministerija* yra atsakinga už profesinį konsultavimą bendrojo lavinimo ir profesinėse mokyklose, o *Socialinės apsaugos ir darbo ministerija* yra atsakinga už darbo rinkos ir jaunimo užmokyklinį profesinį konsultavimą.

Pagal *Švietimo įstatymą (2003)* profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugos teikiamos mokyklose, informavimo centruose, konsultavimo tarnybose, darbo biržose pagal švietimo ir mokslo bei socialinės apsaugos ir darbo ministrų nustatytus reikalavimus. 2003 m. buvo patvirtinta *Profesinio orientavimo strategija*, o 2004 m. – jos įgyvendinimo planas. Profesinio orientavimo strategijos tikslas – sukurti sąlygas profesinio orientavimo sistemos ir profesinio orientavimo paslaugų plėtrai Lietuvoje, atsižvelgiant į ekonominės ir socialinės plėtros perspektyvas, ir asmeninius kiekvieno visuomenės nario poreikius. Strategijoje pateikta esamos situacijos analizė bei sistemos kaitos gairės. Veiksmų plane numatoma sukurti profesinio orientavimo teisinę bazę; plėtoti profesinio orientavimo infrastruktūrą ir profesinio orientavimo personalo rengimo sistemą; tobulinti profesinio orientavimo metodiką bei tobulinti profesinio orientavimo finansavimo sistemą.

Pagrindiniai orientavimo ir konsultavimo teikėjai

Orientavimą ir konsultavimą vykdančios organizacijos:

Profesinio orientavimo skyrius, įsteigtas Respublikiniuose moksleivių techninės kūrybos rūmuose. Profesinio orientavimo skyrius teikia informaciją moksleiviams ir jų tėvams, bendrojo lavinimo mokykloms. Centras dirba individualiai su mokiniais, o taip pat organizuoja viešus seminarus ir paskaitas mokyklose.

Respublikinis pedagoginis psichologinis centras (prie Švietimo ir mokslo ministerijos), turintis 8 padalinius apskrityse bei 26 teritorines Pedagogines psichologines tarnybas pavaldžias savivaldybių administracijoms. Šios įstaigos teikia psichologinę pagalbą moksleiviams ir jų tėvams, pagrindinių ir vidurinių mokyklų mokytojams. Taip pat teikiamos profesinio orientavimo ir konsultavimo paslaugos.

Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnyba (prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos). LDRMT priklauso 7 teritoriniai darbo rinkos mokymo centrai didžiuosiuose Lietuvos miestuose ir 3 punktai atokesniuose rajonuose. Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnyba rengia integracijos į darbo rinką, karjeros planavimo, socialinės adaptacijos, profesinio bei asmeninio augimo programas.

Lietuvos darbo birža (LDB). LDB sudaro Respublikinė darbo birža ir 46 teritorinės darbo biržos, kurios teikia profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugas bei siunčia besikreipiančius profesinei psichologinei konsultacijai į teritorines darbo rinkos mokymo ir konsultavimo tarnybas. Teritorinėse darbo biržose paslaugoms teikti įsteigti 3 jaunimo darbo centrai bei 1 profesinio informavimo centras.

Profesinis orientavimas ir konsultavimas nėra integruotas į švietimo sistemą. Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose dirba 233 psichologai ir 600 socialinių pedagogų.¹² Šios pareigybės priklauso nuo mokyklos vadovybės pasirinktų prioritetų bei skiriamų lėšų. Specialistai teikia psichologinę ir socialinę pagalbą, o taip pat profesinio orientavimo paslaugas.

Profesinio informavimo taškai. Šiuo metu jie veikia 24 mokyklose. Taškai suteikia galimybę naudotis internetu bei švietimo ir darbo rinkos informacijos duomenų bazėmis. O taip pat platina informaciją apie profesijos ir išsilavinimo įgijimo galimybes

Universitetų karjeros centrai. Didžiausiuose universitetuose įsteigti profesinio orientavimo ir karjeros centrai konsultuoja būsimojus studentus profesijos pasirinkimo klausimais, teikia informaciją studentams ir absolventams apie profesinę karjerą, konsultuoja jaunus specialistus praktikos planavimo ir organizavimo bei įsidarbinimo klausimais, o taip pat konsultuoja dėl darbo paieškos strategijos ir taktikos.

Privačios konsultavimo organizacijos. Pagrindinę tokių organizacijų veiklą sudaro personalo paieška ir atranka. Retais atvejais jos užsiima profesiniu konsultavimu.

¹² Profesinio orientavimo strategija, 2003

9.2. Tikslinės grupės ir paslaugų teikimo metodai

Profesinio orientavimo strategijoje išskirtos tikslinės grupės ir pagrindiniai profesinio orientavimo ir konsultavimo metodai.

Tikslinės grupės:

- vaikai ir jaunimas bendrojo lavinimo mokyklose;
- suaugusieji ir jaunimas studijuojantys profesinio mokymo įstaigose;
- dirbantys suaugusieji ir jaunimas;
- nekvalifikuotas jaunimas;
- ilgalaikiai bedarbiai;
- suaugusieji ir jaunimas iš socialiai pažeidžiamų grupių.

Pagrindiniai profesinio orientavimo ir konsultavimo metodai:

- *Individualūs pokalbiai.* Konsultacijų metu klientas mokomas planuoti savo karjerą, identifikuoti asmeninius gabumus ir labiausiai tinkamas profesijas.
- *Grupinės konsultacijos.* Pagrindinės vykdomų savęs pažinimo ir prisitaikymo darbo rinkoje programų temos: savigarbos ugdymas, savęs pažinimas, profesijos pasirinkimas.
- *Telefonu teikiamos paslaugos.*
- *Internetu teikiamos paslaugos* - tiesioginės teritorinių darbo rinkos mokymo ir konsultavimo tarnybų konsultacijos.
- *Savęs įvertinimas ir darbo paieškos internete:* <http://www.ldb.lt>, <http://www.ldb/jdc.lt>, <http://www.ldrmt.lt>, <http://www.darborinka.lt>.
- *Profesinio orientavimo ir konsultavimo bibliotekos.*
- *Karjeros mugės ir parodos.*

Informacija internetu

Informaciją apie švietimo institucijas, mokymo programas, stojimo sąlygas ir pan. galima rasti internete.

Švietimo ir mokslo ministerijos AIKOS (Lietuvos švietimo informacinė sistema) tinklalapyje pateikiama informacija apie profesines kvalifikacijas Lietuvoje, švietimo įstaigas, stojimo reikalavimus ir pan. Tinklalapio informacija yra atnaujinama kasdien (<http://www.mokykla.smm.lt>)

Lietuvos darbo biržos internetiniame puslapyje (<http://www.ldb.lt>) siūlomos šios paslaugos:

- informacija apie laisvas darbo vietas atskirose teritorijose, paklausias specialybes;
- informacija apie situaciją darbo rinkoje: nedarbo atskirose teritorijose lygis, darbo rinkos prognozės;
- patarimai ieškantiems darbo ir CV pavyzdžiai;
- duomenų bazė aukštos kvalifikacijos specialistams – “Talentų bankas”;
- patarimai grupės darbuotojų atleidimo atveju.

Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnybos internetiniame puslapyje (<http://www.darborinka.lt>) teikiama informacija ketinantiems mokytis, informacija apie profesinį orientavimą bei psichologines konsultacijas; darbo rinkos naujienos; Lietuvos profesijų klasifikatorius, Profesijų standartai ir pan.

Euroguidance centras (prie ES Leonardo da Vinčio programos koordinavimo paramos fondo) savo tinklalapyje (<http://www.euroguidance.lt>) taip pat teikia informaciją besidomintiems profesine karjera. Tinklalapyje galima pasinaudoti mokymosi ir studijų galimybių duomenų baze bei profesijų aprašu „Profesijos vadovas“.

9.3. Orientavimo ir konsultavimo personalas

Lietuvoje profesinio orientavimo specialistai nėra specialiai rengiami šiai veiklai. Jų kvalifikacijos tobulinimas taip pat nėra sistemingai organizuojamas. Profesinio orientavimo ir konsultavimo institucijose dažniausiai dirba asmenys turintys psichologinį išsilavinimą. Kadangi šiai profesijai nėra nustatyti minimalūs kvalifikaciniai reikalavimai, orientavimo ir konsultavimo specialistais gali dirbti ir asmenys, turintys universitetinį pedagoginį arba socialinį pedagoginį išsilavinimą.

10.1. Bendra informacija apie profesinio rengimo finansavimą

Finansavimo prioritetai yra suformuluoti *Valstybinėse švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatose*, kurias 2003 m. patvirtino Lietuvos Seimas.

Pagrindiniai prioritetai:

- Švietimo naujovės, susijusios su naujų funkcijų atsiradimu arba funkcijų ir atsakomybės persikirstymu, pagrindžiamos finansiškai.
- Pereinama prie švietimo programinio finansavimo: švietimo lėšos įtraukiamos į apskaitą ir skiriamos pagal patvirtintus prioritetus ir metodiką tiek vietos, tiek regiono, tiek valstybės lygiu.
- Laikomasi nuostatos šalies mastu švietimo reikmėms kasmet skirti lėšų tiek, kad jos sudarytų ne mažiau kaip 6 procentus bendrojo šalies vidaus produkto.
- Švietimas finansuojamas iš kelių šaltinių. Švietimui atnaujinti greta valstybės biudžeto išteklių veiksmingai naudojamos Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšos ir privatus kapitalas.
- Įtvirtinamas realus finansinis mokyklų savarankiškumas ir skaidri finansinė atskaitomybė.
- Lėšų paskirstymo metodikos principas „pinigai paskui mokinį“ laipsniškai įgyvendinamas visose švietimo grandyse.
- Taikomos finansinės priemonės privačioms investicijoms į švietimą skatinti. Įteisinamos mokesčių lengvatos, kad būtų skatinama investuoti į mokymą ir mokymąsi.
- Įvedama mišri – etatinė ir valandinė – mokytojų apmokėjimo už darbą sistema. Efektyvinant ugdymą, mokymą ir studijas, keliami dėstytojų ir mokytojų atlyginimai. Pasiekama, kad žemiausias dėstytojų ir mokytojų atlyginimas viršytų vidutinį dirbančiųjų valstybės sektoriuje atlyginimą.

10.2. Pirminio profesinio rengimo finansavimas

Bendrosios nuostatos

LR Profesinio mokymo įstatymas (1997) įteisino, kad pirminis profesinis rengimas finansuojamas iš valstybės biudžeto, savivaldybių biudžetų ir kitų šaltinių. Aukštojo mokslo įstatymas (2000) įteisino, kad valstybinės aukštosios mokyklos yra finansuojamos iš valstybės biudžeto. Profesinio mokymo įstatymo redakcijoje numatytas Profesinio mokymo fondo steigimas.

Už finansavimą atsakingos institucijos

Švietimo ir mokslo ministerija (ŠMM):

- finansuoja programas ir pavaldžias profesinio mokymo įstaigas bei kolegijas;
- ruošia ketvirtines ir metines biudžetines lėšų panaudojimo ataskaitas, analizuoja ir kontroliuoja lėšų panaudojimą;
- atlieka metinės finansinės atskaitomybės auditą pavaldžiose institucijose.

Finansų ministerija:

- organizuoja valstybės biudžeto asignavimų pervedimą ŠMM.

Mokymo įstaigos:

- naudoja iš ŠMM gautas lėšas tik pagal ŠMM patvirtintas išlaidų sąmatas;
- savo buhalterinę apskaitą organizuoja ir atskaitomybę tvarko susijusių LR įstatymų visoms biudžetinėms įstaigoms nustatyta tvarka;
- teikia ŠMM ketvirtinius ir metinius išlaidų sąmatų vykdymo balansus bei ketvirtines ir metines biudžeto išlaidų sąmatas įvykdymo apyskaitas;
- gauna pajamas iš komercinės-ūkinės veiklos. LR Profesinio mokymo įstatymas nustatė, kad profesinio mokymo įstaigos turi teisę Vyriausybės nustatyta tvarka verstis komercine-ūkine veikla. Pajamos, gautos iš šios veiklos, naudojamos mokymo reikmėms.

Pagrindinio profesinio mokymo (1-osios, 2-osios, 3-čiosios ir 4-osios pakopų profesinio mokymo programų) finansavimas

Finansavimo procedūra. Nuo 2004 m. profesinio mokymo finansavimo sistemoje įvestas „moksleivio krepšelio principas”.¹³ Pagal šią sistemą, lėšos mokymo įstaigoms skiriamos pagal mokinių skaičių jose. Skiriamų lėšų dydis priklauso nuo profesinio mokymo programos pakopos ir programos brangumo. Profesinio mokymo mokinio lėšas (moksleivio krepšelį) sudaro pedagogų darbo užmokestis, lėšos profesijos mokytojų kvalifikacijai tobulinti, profesinei techninei literatūrai bei vadovėliams įsigyti.

Profesinio mokymo įstaigoms, vykdančioms pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas (1-osios ir 3-čiosios profesinio mokymo pakopos atveju), taikoma Bendrojo lavinimo mokyklų moksleivio krepšelio lėšų skyrimo metodika.

Be mokinio krepšelio pagrindu paskirtų lėšų institucijos taip pat gauna ūkio lėšas įstaigų išlaikymui, investicijų lėšas remontui, renovacijai ir infrastruktūros atnaujinimui. Papildomai lėšos skiriamos mokinių stipendijoms.

Finansavimo šaltiniai. Didžiąją dalį profesinių mokyklų lėšų sudaro gaunamos valstybės biudžeto lėšos. Mokyklos taip pat gauna pajamas iš paslaugų teikimo: bedarbių mokymo, patalpų bei įrangos nuomos ir pan.

Švietimo ir mokslo ministerijos duomenimis, 2004 m., palyginti su gautomis valstybės biudžeto lėšomis, pajamos už paslaugų teikimą sudarė 3.4 proc. gautų valstybės biudžeto lėšų. Informacija apie kitas mokyklų įplaukas nėra prieinama.

Lentelė: Profesinių mokyklų finansavimo šaltiniai, 2000 – 2004 (tūkst. Litų ir Eurų)

	2000		2002		2003		2004	
	LTL	EUR	LTL	EUR	LTL	EUR	LTL	EUR
Finansavimas iš valstybės biudžeto	174168	50443	171953	49801	171048	49539	185038	14347
Pajamos už paslaugų teikimą	11023	3192	5374	1556	5473	1585	6335	1835

Šaltinis: Švietimo ir mokslo ministerija, Švietimo ekonomikos skyrius

Vykstantys pokyčiai. Nuo 2003 m. eksperimento tvarka pradėtas kelių institucijų reorganizavimas į viešąsias įstaigas. Pakeitus mokyklų juridinį statusą, jų valdyme gali dalyvauti ir kiti steigėjai (įmonės, apskričių viršinininkų administracijos, savivaldybės ir kt.).

Pameistrystės programų finansavimas

Pameistrystė Lietuvoje nėra plačiai taikoma. Dvi mokyklos suteikia profesinę kvalifikaciją dualaus mokymo būdu. Pameistrystės programos finansuojamas tuo pačiu principu kaip ir kitos valstybinių profesinių mokyklų programos. Atskirai oficiali statistika informacijos apie šių programų finansavimą nepateikia.

Jaunimo mokyklų finansavimas

Daugumos jaunimo mokyklų steigėjas yra savivaldybė, todėl šios mokyklos yra finansuojamos iš savivaldybių biudžeto pagal bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo principus. Nuo 2002 m., perėjus prie „moksleivio krepšelio“ sistemos, jaunimo mokyklos gauna vienam sutartiniam moksleiviui nustatytą sumą (2005 m. – 1802 Lt arba 521.9 EUR metams). Metodika, naudojama sutartinių moksleivių skaičiavimui jaunimo mokyklose, skiriasi nuo metodikos taikomos kitoms bendrojo lavinimo mokykloms.

Pirminio profesinio rengimo kolegijose (aukštųjų neuniversitetinių studijų programų) finansavimas

Finansavimo procedūra. Pagal LR Aukštojo mokslo įstatymą valstybės biudžeto lėšos skiriamos valstybinei aukštajai mokyklai numatytoms programoms įgyvendinti pagal sutartį, kurią aukštoji mokykla sudaro su Ministerija. Aukštajai mokyklai skiriamos valstybės biudžeto lėšos turi būti siejamos su jų veikla. Prireikus, Ministerija gali inicijuoti aukštosios mokyklos ūkinės ir finansinės veiklos auditą.

¹³ Nauja pagrindinio profesinio mokymo lėšų skaičiavimo metodika buvo patvirtinta 2003 m. ir pradėta taikyti nuo 2004 m. sausio mėn. visoms valstybinėms, savivaldybių, nevalstybinėms profesinio mokymo įstaigoms, vykdančioms pagrindinį profesinį mokymą ir suteikiančioms asmeniui pirmąją profesinę kvalifikaciją.

Pagal 2004 m. patvirtintą Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšų kolegijoms paskirstymo kriterijų aprašą, kolegijų gaunamos lėšos studijoms organizuoti (lėšos studijoms) priklauso nuo studentų skaičiaus ir atitinkamos studijų krypties. Šiai kategorijai priklauso dėstytojų ir studijas aptarnaujančiųjų darbuotojų darbo užmokestis ir socialinio draudimo įmokos. Iš valstybės biudžeto kolegijos taip pat gauna lėšas taikomajai ir konsultacinei veiklai skatinti ir meninei kūrybai plėtoti, lėšas administravimui ir ūkiui, lėšas stipendijoms bei investicijų lėšas.

Finansavimo šaltiniai. Didžiąją dalį kolegijų lėšų sudaro gaunamos valstybės biudžeto lėšos. Kolegijos taip pat gauna lėšų iš nacionalinių programų (pvz. informacinių technologijų diegimo, bibliotekų modernizavimo), tarptautinių programų (ypatingai, ES programų) bei užsakomųjų tyrimų, konsultacinės veiklos. Kitas pajamų šaltinis yra paslaugų teikimas: bedarbių mokymas, patalpų, įrangos nuoma.

Švietimo ir mokslo ministerijos duomenimis, 2004 m. pajamos už paslaugų teikimą sudarė 24 proc. gautų valstybės biudžeto lėšų. 52.5 proc. visų už paslaugų teikimą gautų pajamų sudarė studentų įmokos už mokslą.

Lentelė: Aukštesniųjų mokyklų/ kolegijų finansavimo šaltiniai, 2000-2003 (tūkst. Litų ir Euro)*

	2000		2002		2003		2004	
	LTL	EUR	LTL	EUR	LTL	EUR	LTL	EUR
Finansavimas iš valstybės biudžeto	121155	35089	120737	34968	119858	34713	126886	36749
Pajamos už paslaugų teikimą	16325	4728	16601	4808	20023	5799	30994	8976
Studentų įmokos už mokslą	-		-		11408	3304	16261	4710

* ŠMM turimi duomenys apjungia informaciją apie kolegijas ir aukštesniąsias mokyklas, kurios palaipsniui reorganizuojamos.

** Įtrauktos studentų įmokos už mokslą

- duomenų nėra

Šaltinis: Švietimo ir mokslo ministerija, Švietimo ekonomikos skyrius

Vykstantys pokyčiai. 2004 m. patvirtinta nauja Valstybės biudžeto lėšų poreikio nustatymo ir jų skyrimo mokslo ir studijų institucijoms metodika. Palaipsniui vis didesnė valstybės biudžeto asignavimų kolegijoms dalis bus skiriama pagal Metodiką, ir nuo 2009 m. pagal Metodiką bus skiriamos visos lėšos. Iki to laiko, asignavimų kolegijoms dalis paskirstoma pagal Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšų kolegijoms paskirstymo kriterijus, aprašytus anksčiau. Įvedus naują sistemą, lėšos skiriamos kolegijoms priklausys nuo mokyklos absolventų įsidarbinimo pagal įgytą kvalifikaciją rodiklių ir aukštosios mokyklos taikomosios veiklos rezultatų.

10.3. Tęstinio profesinio mokymo ir suaugusiųjų švietimo finansavimas

Tęstinio profesinio mokymo ir suaugusiųjų švietimo (tiek valstybės organizuojamo, tiek vykdomo darbo vietoje) klausimai atskirai nėra reglamentuojami. Pagal įstatymus, kiekvienas asmuo turi teisę kelti savo kvalifikaciją, tačiau švietimą finansuoja patys dalyviai arba juos mokyti siunčiantys darbdaviai.

Valstybės tarnautojų atveju, mokymą finansuoja juos siunčianti organizacija, o jų mokymui valstybės ir savivaldybių biudžetuose numatomos lėšos, kurios turi sudaryti 1-5 proc. valstybės tarnautojų darbo užmokesčiui nustatytų asignavimų. Tam tikros lėšos *profesijos mokytojų* kvalifikacijai tobulinti yra įtraukiamos į mokinio krepšelį. *LR Smulkaus ir vidutinio verslo įstatymas* (1998) reglamentuoja valstybės paramą smulkaus ir vidutinio verslo įmonių savininkų bei darbuotojų mokymui, kvalifikacijos kėlimui bei perkvalifikavimui.

Įmonių išlaidos darbuotojų mokymui. Antrojo tęstinio profesinio mokymo įmonėse tyrimo (CVTS-2) rezultatai parodė, kad Lietuvos įmonės, palyginti su kitų valstybių įmonėmis, investuoja labai mažai į darbuotojų mokymą. Tyrimo duomenimis Lietuvoje įmonių išlaidos darbuotojų mokymo kursams, palyginti su visomis įmonių samdomojo darbo išlaidomis, sudaro 0.8 proc. nuo visų įmonių samdomo darbo išlaidų, tuo tarpu, kai ES vidurkis – 2.3 proc.

Lentelė: Išlaidos darbuotojų mokymo kursams, palyginti su visomis įmonių samdomo darbo išlaidomis pagal išlaidų pobūdį, proc. (1999)

	Bendros išlaidos	Tiesioginės išlaidos	Dalyvių darbo išlaidos
ES-15	2.3	1.4	0.8
Lietuva	0.8	0.5	0.3

Šaltinis: Eurostat, Newcronos, 2-asis tęstinio profesinio mokymo įmonėse tyrimas (CVTS)

Tiesioginės išlaidos: tęstinio profesinio mokymo kursų kaina

Bendros išlaidos: tiesioginių išlaidų, personalo laiko kaštų bei balanso tarp įmokų į nacionalinius ir regioninius mokymo fondus ir įplaukų iš nacionalinių ar kitų fondų suma

10.4. Bedarbių ir kitų grupių, nepritapsių darbo rinkoje, mokymo finansavimas

Bendrosios nuostatos

Visos paslaugos, teikiamos Lietuvos darbo biržoje (LDB) registruotiems bedarbiams, yra nemokamos. LR Profesinio mokymo įstatymas įteisino, kad darbo rinkos profesinis mokymas yra finansuojamas iš Užimtumo fondo (dalies Valstybinio socialinio draudimo fondo) ir kitų šaltinių.¹⁴

Atsakingos institucijos

Pagrindinė institucija, atsakinga už bedarbių finansavimą, yra Lietuvos darbo birža (LDB). LDB įgyvendina pasyvias ir aktyvias darbo rinkos politikos priemones. Bedarbių ir darbuotojų, įspėtų apie atleidimą iš darbo, mokymo teikimui Respublikinė arba teritorinės darbo biržos organizuoja viešąjį konkursą. Atrenkami mokymo teikėjai, kurių pasiūlymas yra ekonomiškai naudingiausias pagal kriterijus susijusius su mokymo paslaugų kaina, kokybe ir efektyvumu.

LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija yra atsakinga už Užimtumo fondo (aktyvių ir pasyvių darbo rinkos politikos priemonių finansavimo šaltinio) valdymą.

Finansavimo procedūra

Užimtumo fondą sudaro darbdaviams privalomos draudimo nuo nedarbo įmokos, darbo biržos pajamos, valstybės biudžeto dotacijos ir kitos lėšos.

Privalomojo draudimo nuo nedarbo įmokos yra privalomojo valstybinio socialinio draudimo įmokų pagal tarifus dalis, kurios dydį kiekvienais metais nustato Vyriausybė. Šiuo metu darbdaviams ji sudaro 31 proc. nuo priskaičiuoto atlyginimo už darbą. Tvirtinant Valstybinio socialinio draudimo fondo metinį biudžetą, priklausomai nuo padėties darbo rinkoje, nustatomi atskaitymai į Užimtumo fondą (procentais) – apie 1.5 procento patvirtinto draudėjų bendrojo valstybinio socialinio draudimo įmokų tarifo.

Finansavimo šaltiniai

2004 m. iš Užimtumo fondo bedarbių mokymui buvo skirta 33113.6 tūkst. Lt. Nuo 1998 m. iki 2003 m. lėšos bedarbių mokymui išaugo (2004 m. finansavimas nežymiai sumažėjo). Iš Valstybės biudžeto finansavimas skirtas specialiai tikslinei grupei - bedarbių, grįžusių iš pataisos įstaigų, mokymui. Valstybės biudžeto lėšos papildė Užimtumo fondo lėšas.

Lentelė: Bedarbių mokymo finansavimo šaltiniai, tūkst. Lt ir Euro

Šaltiniai	2000		2002		2003		2004	
	LTL	EUR	LTL	EUR	LTL	EUR	LTL	EUR
Užimtumo fondas (bedarbių mokymo finansavimas)	17066.8	4943	30665.5	8881	33309.8	9647	33113.6	9590
Valstybės biudžetas (bedarbių, grįžusių iš įkalinimo įstaigų, mokymo finansavimas)	-		173.8	50	177.8	51	39.4	11

Šaltinis: LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija

¹⁴ Užimtumo fondas yra Valstybinio socialinio draudimo fondo dalis

10.5. Perspektyvos: nuo finansavimo prie investicijų į žmonių išteklius

Bendrajame programavimo dokumente (BPD, 2004 m.) nustatyti žmonių išteklių plėtros prioritetai bei jų įgyvendinimas su Europos struktūrinių fondų parama. Žmogiškųjų išteklių prioritetą sudaro šios priemonės: Įsidarbinimo gebėjimų ugdymas, Darbo jėgos kompetencijos ir gebėjimo prisitaikyti prie pokyčių ugdymas, Socialinės atskirties prevencija ir socialinė integracija, Mokymosi visą gyvenimą sąlygų plėtojimas ir Žmogiškųjų išteklių kokybės gerinimas mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje.

Dokumente numatomos investicijos į šias veiklos grupes: nacionalinės kvalifikacinės sistemos sukūrimą; žinių ir kompetencijos vertinimo sistemos sukūrimą; kokybės užtikrinimo sistemos sukūrimą; antrosios galimybės plėtrą; inovacinių mokymo metodų ir formų įgyvendinimą; mokytojų mokymo sistemos tobulinimą; profesinio orientavimo ir konsultavimo sistemos sukūrimą; aktyvių darbo rinkos politikos priemonių įgyvendinimą bei mokymo darbo vietoje ir darbo vietoje atliekamos praktikos plėtrą.

BPD taip pat numatyta speciali priemonė darbo jėgos kompetencijos ir gebėjimo prisitaikyti prie pokyčių ugdymui. Ši priemonė turėtų paskatinti darbdavius investuoti į savo personalo mokymą. Be to, nauja Profesinio mokymo įstatymo redakcija taip pat numato priemones, kaip aktyvinti darbdavius investuoti į savo darbuotojų kompetenciją.

11.1. Nacionalinių strategijų ir ES prioritetų, programų suderinamumas

Pagrindiniai švietimo sistemą reguliuojantys teisės aktai parengti, remiantis Lisabonos tarybos išvadomis, Europos užimtumo strategija ir Mokymosi visą gyvenimą memorandumu. Strateginiai užimtumo dokumentai taip pat atitinka 4 Europos užimtumo strategijos kryptis: užimtumo gebėjimų ugdymas; darbo vietų kūrimo ir verslumo skatinimas; įmonių ir darbuotojų gebėjimų prisitaikyti prie pokyčių didinimas; moterų ir vyrų lygių galimybių stiprinimas.

Pasiruošimo narystei ES etape, 2004 m. buvo parengtas ir patvirtintas Bendrasis programavimo dokumentas (BPD). BPD tikslas – sustiprinti nacionalinio ūkio ilgalaikio konkurencingumo plėtotės prielaidas, paspartinti perėjimą prie žinių ekonomikos, kuriai būdingas didėjantis BVP ir aukštas gyventojų užimtumo rodiklis, stiprinti žinių ekonomikos plėtrą, kuri lemia aukštesnį gyvenimo lygį ir visų Lietuvos gyventojų gerovę. Vienas iš BPD prioritetų yra Žmonių išteklių plėtros prioritetas (žr. 0201 dalį), ir dokumente numatomos priemonės švietimo ir užimtumo sistemų problemų sprendimui, tuo pačiu įgyvendinant strateginius 2004-2006 m. tikslus.

Už šias priemones atsakingos Švietimo ir mokslo ir Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. Paramos fondas Europos socialinio fondo agentūra veikia kaip įgyvendinančioji institucija, t.y. yra atsakinga už priemonių administravimą ir stebėseną..

11.2. Švietimo europinizacijos ir internacionalizacijos įtaka

Pagal Švietimo ir mokslo ministro patvirtintus Pagrindinio profesinio mokymo programų bendruosius reikalavimus, informacinės technologijos ir užsienio kalbos yra integruoti į specialybės dalykus. Informacijos ir komunikacijos technologijos diegimo profesiniame mokyme strategijoje (2004) įtvirtinta, kad profesinėse mokyklose turi būti ugdomas bazinis kompiuterinis raštingumas, atitinkantis ECDL pradžios lygį. Lietuvos kompiuterinio raštingumo standartai parengti ECDL (Europos kompiuterio vartotojo pažymėjimo) pagrindu.

Be to, užsienio kalbų mokymas, darbo praktika užsienyje yra įgyvendinami kaip didaktinės priemonės ES programų Leonardo, Socrates ir kt. projektuose. Šios programos daug prisideda prie Europos dimensijos stiprinimo visuose švietimo lygmenyse.

INFORMACIJOS ŠALTINIAI

- Apskritis valdymo įstatymas, (1994 12 15 Nr. I-707)
- Aukštojo mokslo įstatymas, (2002 07 12 Nr. 71-2968)
- Bedarbių rėmimo įstatymas, (1996 02 01 Nr. I-1191)
- Country Monograph Lithuania, Vocational Education and Training and Employment Services in Lithuania. 2002 m. išleido Europos mokymo fondas
- Darbo jėga, užimtumas ir nedarbas 1998-2003. Lietuvos statistikos departamentas, 2004
- Darbo kodeksas, (2002 06 04 Nr. IX-926)
- Demografijos metraštis 2002. Lietuvos statistikos departamentas, 2003
- Eurostat news release. 136/2005 - 25 October 2005
- Eurostat, Newcronos, 2nd continuing vocational training survey in enterprises (CVTS)
- Eurostat, UOE, NewCronos, release date 29/06/2005
- Finansavimas: Investicijos į žmonių išteklius. Profesinio mokymo metodikos centro Profesinio mokymo informacinė tarnyba, 2003
- Gyventojų pajamų mokesčio įstatymas, (2002 07 02 Nr. IX-1007)
- Jaunimo mokyklos bendrieji nuostatai, (2000 06 25 Nr. 1016.)
- Lietuvos 2004–2006 metų bendrasis programavimo dokumentas. Patvirtinta LR Vyriausybės įsakymu Nr. 935, 2004 08 02
- Lietuvos darbo biržos veikla 2005 m. Lietuvos darbo birža, Vilnius, 2006. <http://www.ldb.lt>
- Lietuvos darbo rinka skaičiais, 2000-2004. Lietuvos darbo birža, Vilnius, 2005
- Lietuvos gyventojų nuolatinio mokymosi tyrimas. Tyrimo rezultatai. Lietuvos statistikos departamentas, 2005
- Lietuvos gyventojų skaičiaus prognozės 2005-2030. Lietuvos statistikos departamentas, 2004
- Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymas, (1994 07 19 I-558)
- Lietuvos Respublikos užimtumo didinimo 2001–2004 metų programa, 2001
- Lietuvos švietimas skaičiais. Švietimo ir mokslo ministerija ir Švietimo tobulinimo programa, 2006
- Lietuvos švietimo koncepcija, 1993
- Lithuania: Policy Note on Financing Education, with Particular Reference to Higher Education. Martin Godfrey, 2004.
- LR Švietimo ir mokslo ministro įsakymas dėl 2003/2004 mokslo metų pagrindinio profesinio mokymo įstaigų planų, (2003 06 06 Nr. ISAK-801)
- LR Švietimo ir mokslo ministro įsakymas dėl Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšų kolegijoms paskirstymo kriterijų aprašo, (2004 12 01 Nr. ISAK-1899)
- LR Švietimo ir mokslo ministro įsakymas dėl neuniversitetinių studijų rezultatų vertinimo nuostatų, (2002 01 15 Nr. 35)
- LR Švietimo ir mokslo ministro įsakymas dėl pagrindinio profesinio mokymo kvalifikacijos egzaminų tvarkos, (2003 12 05 Nr. ISAK-1743)
- LR Švietimo ir mokslo ministro įsakymas dėl pagrindinio profesinio mokymo lėšų skaičiavimo metodikos, (2003 12 23 Nr. ISAK-871)
- LR Švietimo ir mokslo ministro įstatymas dėl neuniversitetinių studijų organizavimo asmenims, studijavusiems pagal aukštesniųjų studijų programą, principų, (2002 03 22, Nr. 442)
- LR Vyriausybės nutarimas dėl Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšų poreikio nustatymo ir jų skyrimo mokslo ir studijų institucijoms metodikos, (2004 11 11 Nr. 1272)
- Mechanikos ir elektronikos, informacinių technologijų bei viešbučių ir restoranų sektorių Lietuvoje studijos. Profesinio mokymo metodikos centras, 2003
- Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija. Švietimo ir mokslo ministerija ir Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2004 04 24 Nr. ISAK-433/A1-83
- Naujienos švietimo ir užimtumo politikoje. Profesinio mokymo metodikos centro Profesinio mokymo informacinė tarnyba, 2003
- Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas, (1998 06 30 VIII-822)

Neformaliojo suaugusiųjų švietimo sistemoje ir savarankiškai įgytų žinių įvertinimo ir valstybės pripažįstamų aukštesniojo išsilavinimo ir profesinio mokymo arba tam tikros jų pakopos ar modulio baigimo dokumentų bei kvalifikacijos įgijimo laikinoji tvarka, 2001, Švietimo ir mokslo ministerija.

Pelno mokesčio įstatymas, (2001 12 20 Nr. IX-675)

Profesijos mokytojų atestacijos nuostatai (1998), <http://www.smm.lt>

Profesijos pedagogai Lietuvoje. Profesinio mokymo metodikos centro Profesinio mokymo informacinė tarnyba, 2002

Profesijos vadovas, Leonardo da Vinci programos paramos koordinavimo fondas: <http://www.euroguidance.lt/profesijosvadovas/gui/index.htm>

Profesinio mokymo įstatymas, (1997 10 14 Nr. VIII-450)

Profesinio orientavimo strategija. Švietimo ir mokslo ministerija ir Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2003 11 19 Nr. ISAK-1635 / A1-180

Profesinio rengimo baltoji knyga, 1998

Smulkaus ir vidutinio verslo įstatymas, (2002 10 22 Nr. VIII-935)

Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros iki 2008 metų strateginių kryptių aprašas. Patvirtinta LR Vyriausybės įsakymu Nr. 1104, 2005 10 19

Socialinis pranešimas 2003. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2004

Statistikos metraštis. Lietuvos statistikos departamentas, 1998, 2003, 2004, 2005

Suaugusiųjų tęstinio mokymo galimybių plėtra mokymosi visą gyvenimą strategijos įgyvendinimo kontekste. Tyrimo ataskaita, 2004. http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/suaugusiuju_testinio_mokymo_ataskaita.doc

Švietimas Lietuvoje (2003), www.smm.lt

Švietimas. Lietuvos statistikos departamentas, 2000, 2004, 2005

Švietimo įstatymas, (1991, nauja redakcija – 2003, 2003 06 17 Nr. IX-1630,)

Valstybės tarnautojų mokymo 2002–2006 metų strategija, (2002 07 08 Nr. 1073)

Valstybės tarnybos įstatymas, (2002 04 23 Nr. IX-855)

Valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatos, (2003-07-04 Nr. IX-1700)

Vietos savivaldos įstatymas, (1994 07 07 Nr. I-533)

Tinklalapiai:

Atvira informavimo, konsultavimo ir orientavimo sistema (AIKOS): <http://www.aikos.smm.lt>

Darbo ir socialinių tyrimų institutas: <http://www.dsti.lt>

Euroguidance Lietuva: <http://www.euroguidance.lt>

Informacinės technologijos mokslui ir studijoms (ITMiS): <http://www.itmis.lt>

Lietuvos darbo birža: <http://www.ldb.lt>

Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnyba, <http://www.ldrmt.lt>

Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo plėtros agentūra: <http://www.svv.lt>

Lietuvos statistikos departamentas: <http://www.std.lt>

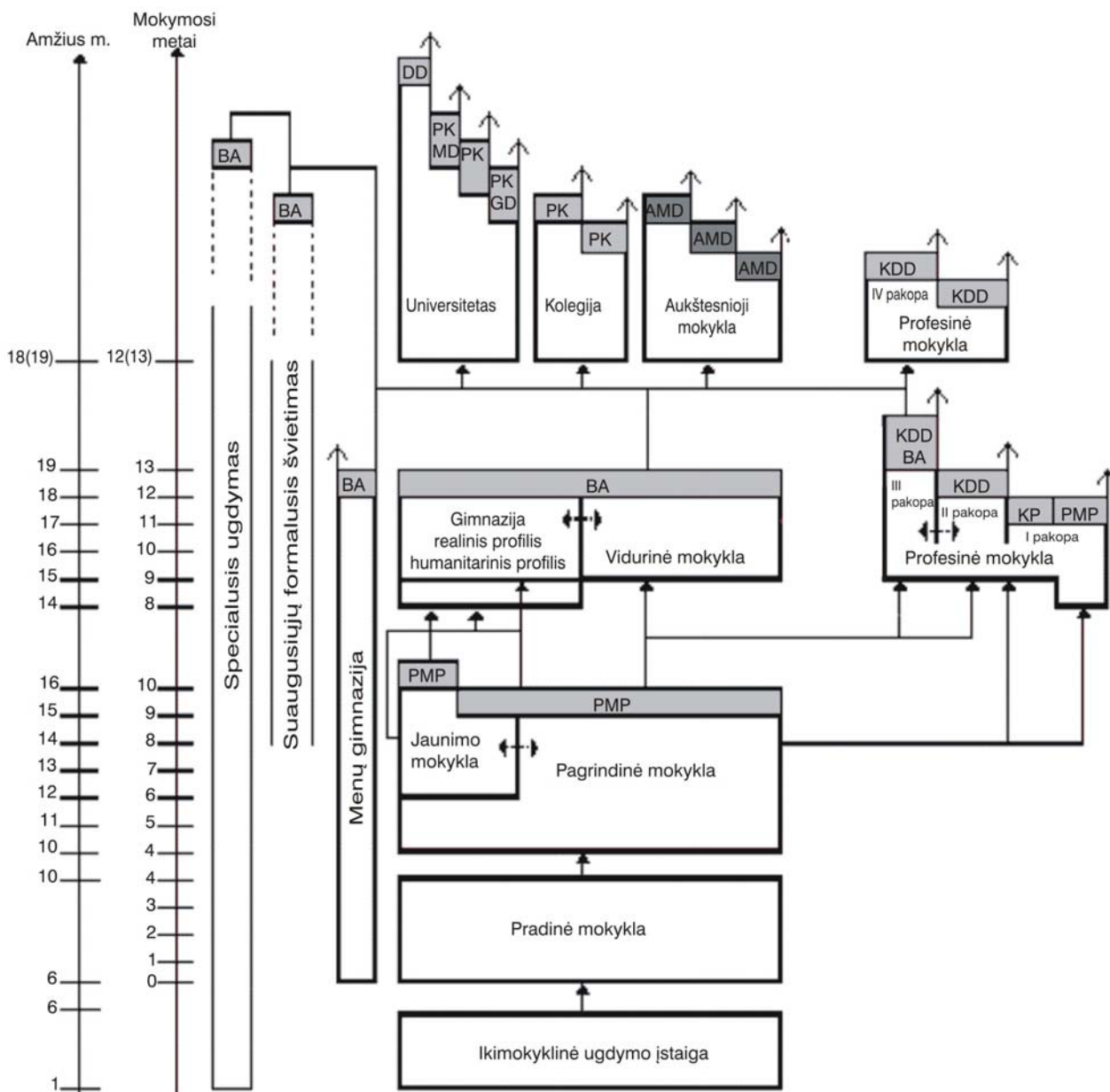
Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija: <http://www.lssa.smm.lt>

Migracijos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vidaus Reikalų ministerijos: <http://www.migracija.lt>

Profesinio mokymo metodikos centras: <http://www.pmmc.lt>

Švietimo ir mokslo ministerija: <http://www.smm.lt>

PRIEDAS 1: LIETUVOS RESPUBLIKOS ŠVIETIMO STRUKTŪRA, 2003

SUTRUMPINIMAI

- AMD - aukštesniosios mokyklos baigimo diplomas
- BA - brandos atestatas
- GD - bakalauro diplomas
- DD - daktaro diplomas
- KDD - kvalifikuoto darbuotojo diplomas
- KP - kvalifikacijos pažymėjimas
- MD - magistro diplomas
- PK - aukštojo mokslo diplomas, pažymintis suteiktą profesinę kvalifikaciją
- PMP - pagrindinės mokyklos baigimo pažymėjimas
- ↗ - į darbo rinką

Šaltinis: Švietimas 2003. Statistikos departamentas, 2004

LR Švietimo ir mokslo ministerija, Atvira informavimo, konsultavimo ir orientavimo sistema (AIKOS):

<http://www.aikos.smm.lt>

PRIEDAS 2: PROFESINIO RENGIMO SISTEMOS TEISINĖS BAZĖS SANDARA

